

Zielone Płuca Polski w 2024 r.

Zielone Płuca Polski w 2024 r.

Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Białymstoku

Opracowanie merytoryczne

Urząd Statystyczny w Białymstoku

pod kierunkiem

dr hab. Doroty Wyszkwoskiej

Zespół autorski

Anna Godlewska, Natalia Jurylik, Renata Łapińska, Anna Rogalewska, Urszula Słucka, Anna Szeszko, Izabella Szpaczko

Prace redakcyjne, skład i opracowanie graficzne

Marzena Bylińska, Justyna Anna Kiluk, Anna Przerwa

ISBN 978-83-67809-73-3

Publikacja dostępna na stronach internetowych

stat.gov.pl

bialystok.stat.gov.pl

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podawanie źródła

Przedmowa

Północno-wschodnia część Polski zajmuje szczególne miejsce w świadomości społecznej jako region, w którym natura zachowała swoją pierwotną siłę i różnorodność. Jest jednym z ostatnich w Europie obszarów o nieskażonej przyrodzie oraz niezwykłych walorach krajoznawczych i kulturowych. Lasy, jeziora, torfowiska oraz doliny rzeczne tworzą tu spójną, harmonijną całość. Jest to krajobraz wyjątkowy zarówno przyrodniczo, jak i pod względem silnego związku z tożsamością jego mieszkańców. W tym regionie, o relatywnie niskiej presji urbanizacyjnej i przemysłowej, w 1983 r. narodziła się koncepcja Zielonych Płuc Polski stworzona przez Krzysztofa Wolframa. Jest to idea, w której podkreśla się harmonijne współistnienie człowieka i przyrody, i dążenie do rozwoju społeczno-gospodarczego opartego na racjonalnym gospodarowaniu zasobami naturalnymi oraz utrzymaniu wysokiej jakości środowiska.

Niniejsza publikacja jest jedenastą edycją opracowania, wydawanego w cyklu trzyletnim, które przedstawia obszar Zielonych Płuc Polski w świetle danych statystycznych. Zawarta w opracowaniu charakterystyka tego regionu pod względem warunków naturalnych, stanu, zagrożeń i ochrony środowiska oraz leśnictwa, została wzbogacona informacjami dotyczącymi sytuacji demograficznej i społecznej, infrastruktury komunalnej i mieszkaniowej, a także kultury i turystyki. Dane zaprezentowano w przekrojach wojewódzkich i na tle kraju w 2024 r., a wybrane informacje zostały przedstawione według powiatów i gmin. Publikację uzupełnia tablica, która zawiera ważniejsze dane o regionie w retrospekcji sięgającej 1993 r.

Celem opracowania jest dostarczenie rzetelnych informacji statystycznych o obszarze Zielonych Płuc Polski, które mogą być wykorzystywane w planowaniu, wdrażaniu i monitorowaniu polityki zrównoważonego rozwoju i ochrony zasobów przyrodniczych. Adresowane jest ono do przedstawicieli administracji publicznej, środowisk naukowych, organizacji pozarządowych oraz instytucji i osób zainteresowanych problematyką zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska.

Przekazując Państwu niniejszą publikację mamy nadzieję, że przedstawiony w niej materiał przyczyni się do pogłębienia wiedzy o specyfice regionu i będzie pomocny w podejmowaniu działań, które pozwolą na zachowanie i rozwój dziedzictwa idei Zielonych Płuc Polski. Jednocześnie pragniemy wyrazić podziękowanie gestorom źródeł administracyjnych za przekazanie danych, które wzbogaciły zakres prezentowanych informacji.

Zachęcamy Państwa do zgłaszania uwag i sugestii, które przyczynią się do udoskonalenia kolejnych edycji publikacji. Zapraszamy również do korzystania z innych opracowań oraz baz danych dostępnych na stronach internetowych Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędu Statystycznego w Białymstoku.

p.o. Dyrektora
Urzędu Statystycznego w Białymstoku

dr hab. Dorota Wyszowska

Prezes
Głównego Urzędu Statystycznego

dr hab. Marek Cierpień-Wolan

Spis treści

	Str.
Przedmowa	3
Spis treści	4
Objaśnienia znaków umownych. Ważniejsze skróty	9
Synteza	11
Rozdział 1. Powierzchnia i podział administracyjny	13
Rozdział 2. Stan i ochrona środowiska. Leśnictwo	15
Wykorzystanie i ochrona powierzchni ziemi	15
Zasoby, wykorzystanie, zanieczyszczenie i ochrona wód	16
Zanieczyszczenie i ochrona powietrza	18
Energia odnawialna	19
Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej	19
Odpady	21
Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska	22
Leśnictwo	23
Rozdział 3. Ludność	26
Stan i struktura ludności	26
Ruch naturalny ludności	27
Migracje na pobyt stały	28
Rozdział 4. Rynek pracy	29
Pracujący	29
Bezrobocie rejestrowane	30
Rozdział 5. Mieszkania. Infrastruktura komunalna	31
Zasoby mieszkaniowe	31
Mieszkania oddane do użytkowania	31
Infrastruktura komunalna	31
Rozdział 6. Edukacja i wychowanie	33
Rozdział 7. Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	35
Ochrona zdrowia	35
Pomoc społeczna	35
Rozdział 8. Kultura. Turystyka	36
Uwagi ogólne	39
Uwagi metodologiczne	40

Spis wykresów

	Str.
Wykres 1. Struktura powierzchni ogólnej według województw w 2024 r.	14
Wykres 2. Kierunki wykorzystania powierzchni w 2024 r.	15
Wykres 3. Struktura ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczenia odprowadzonych do wód lub do ziemi	16
Wykres 4. Przepustowość komunalnych oczyszczalni ścieków	17
Wykres 5. Zanieczyszczenia powietrza zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w zakładach szczególnie uciążliwych w % zanieczyszczeń wytworzonych	18
Wykres 6. Struktura powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej w 2024 r.	20
Wykres 7. Odpady (z wyłączeniem odpadów komunalnych)	21
Wykres 8. Struktura nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska według kierunków inwestowania w 2024 r. (ceny bieżące)	22
Wykres 9. Struktura nakładów na środki trwałe służące gospodarce wodnej według kierunków inwestowania w 2024 r. (ceny bieżące)	23
Wykres 10. Lesistość w 2024 r.	24
Wykres 11. Struktura powierzchni lasów według form własności w 2024 r.	24
Wykres 12. Powierzchnia lasów na 1 mieszkańca w 2024 r.	24
Wykres 13. Struktura ludności według województw w 2024 r.	26
Wykres 14. Ludność na 1 km ² w 2024 r.	26
Wykres 15. Struktura ludności według miejsca zamieszkania w 2024 r.	27
Wykres 16. Przyrost naturalny na 1000 ludności	28
Wykres 17. Struktura pracujących według grup sekcji w 2024 r.	29
Wykres 18. Bezrobotni zarejestrowani na 100 osób w wieku produkcyjnym	30
Wykres 19. Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	32
Wykres 20. Studenci na 10 tys. ludności	33
Wykres 21. Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną i punkt apteczny w 2024 r.	35
Wykres 22. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych na 10 tys. ludności w 2024 r.	36
Wykres 23. Korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych na 10 tys. ludności w 2024 r.	37
Wykres 24. Długość dróg dla rowerów	37

Spis map

	Str.
Mapa 1. Zielone Płuca Polski na tle kraju w 2024 r.	13
Mapa 2. Zielone Płuca Polski w 2024 r.	14

Spis tablic dostępnych wyłącznie w formacie xls

Tablica I. Ważniejsze dane o Zielonych Płucach Polski	
Tablica II. Ważniejsze dane o stanie, zagrożeniu i ochronie środowiska oraz leśnictwie według województw, powiatów i gmin w 2024 r.	
Tablica 1. Powierzchnia i podział administracyjny w 2024 r.	
Tablica 2. Układ pionowy powierzchni	
Tablica 3. Powierzchnie zlewni	
Tablica 4. Stan geodezyjny i kierunki wykorzystania powierzchni w 2024 r.	
Tablica 5. Grunty rolne wyłączone na cele nierolnicze i leśne na cele nieleśne w 2024 r.	
Tablica 6. Grunty rolne wyłączone na cele nierolnicze według klas bonitacyjnych w 2024 r.	
Tablica 7. Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji i zagospodarowania oraz grunty rekultywowane i zagospodarowane w 2024 r.	
Tablica 8. Powierzchnia i eksploatacja złóż torfów w 2024 r.	
Tablica 9. Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2024 r.	
Tablica 10. Miasta o decydującym zużyciu wody w gospodarce narodowej w 2024 r.	
Tablica 11. Gospodarowanie wodą w przemyśle w 2024 r.	
Tablica 12. Jakość wody z wodociągów dostarczonej ludności do spożycia w 2024 r.	
Tablica 13. Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w 2024 r.	
Tablica 14. Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w 2024 r.	
Tablica 15. Miasta o dużej skali zagrożenia ściekami w 2024 r.	
Tablica 16. Ścieki przemysłowe odprowadzone w 2024 r.	
Tablica 17. Ścieki przemysłowe wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w 2024 r.	
Tablica 18. Ścieki komunalne odprowadzone siecią kanalizacyjną w 2024 r.	
Tablica 19. Komunalne oczyszczalnie ścieków w 2024 r.	
Tablica 20. Osady z komunalnych oczyszczalni ścieków w 2024 r.	
Tablica 21. Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza w 2024 r.	

- Tablica 22. Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza emitujące zanieczyszczenia pyłowe w 2024 r.
- Tablica 23. Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza emitujące zanieczyszczenia gazowe w 2024 r.
- Tablica 24. Emisja i redukcja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych w 2024 r.
- Tablica 25. Miasta o dużej skali zagrożenia środowiska emisją zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych w 2024 r.
- Tablica 26. Odnawialne źródła energii w 2024 r.
- Tablica 27. Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2024 r.
- Tablica 28. Parki narodowe w 2024 r.
- Tablica 29. Parki krajobrazowe w 2024 r.
- Tablica 30. Obszary Natura 2000 w 2024 r.
- Tablica 31. Pomniki przyrody w 2024 r.
- Tablica 32. Powierzchnia terenów zieleni w 2024 r.
- Tablica 33. Szkody wyrządzone przez zwierzęta prawnie chronione oraz wypłacone odszkodowania w 2024 r.
- Tablica 34. Odpady oraz tereny ich składowania w 2024 r.
- Tablica 35. Odpady komunalne i nieczystości ciekłe w 2024 r.
- Tablica 36. Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska według kierunków inwestowania w 2024 r. (ceny bieżące)
- Tablica 37. Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska według źródeł finansowania w 2024 r. (ceny bieżące)
- Tablica 38. Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej według kierunków inwestowania w 2024 r. (ceny bieżące)
- Tablica 39. Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej według źródeł finansowania w 2024 r. (ceny bieżące)
- Tablica 40. Ważniejsze efekty rzeczowe oddanych do użytku inwestycji ochrony środowiska w 2024 r.
- Tablica 41. Efekty rzeczowe oddanych do użytku inwestycji gospodarki wodnej w 2024 r.
- Tablica 42. Gromadzenie środków pieniężnych z tytułu ochrony gruntów rolnych i leśnych w 2024 r.
- Tablica 43. Wykorzystanie środków pieniężnych z tytułu ochrony gruntów rolnych i leśnych w 2024 r.
- Tablica 44. Powierzchnia gruntów leśnych i lesistość w 2024 r.
- Tablica 45. Powierzchnia lasów w 2024 r.
- Tablica 46. Powierzchnia gruntów leśnych w zarządzie Lasów Państwowych w 2024 r.
- Tablica 47. Wybrane dane o lasach prywatnych i gminnych w 2024 r.

- Tablica 48. Zalesienia gruntów nieleśnych oraz powierzchnia gruntów nieleśnych przeznaczonych do zalesienia w 2024 r.
- Tablica 49. Zadrzewienia i pozyskanie drewna z zadrzewień w 2024 r.
- Tablica 50. Ludność w 2024 r.
- Tablica 51. Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym w 2024 r.
- Tablica 52. Ruch naturalny ludności w 2024 r.
- Tablica 53. Migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności na pobyt stały w 2024 r.
- Tablica 54. Pracujący w gospodarce narodowej w 2024 r.
- Tablica 55. Bezrobotni zarejestrowani w 2024 r.
- Tablica 56. Zasoby mieszkaniowe w 2024 r.
- Tablica 57. Mieszkania oddane do użytkowania w 2024 r.
- Tablica 58. Miasta obsługiwane przez sieć wodociągową, kanalizacyjną i gazową w 2024 r.
- Tablica 59. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w 2024 r.
- Tablica 60. Miasta obsługiwane przez oczyszczalnie ścieków w 2024 r.
- Tablica 61. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2024 r.
- Tablica 62. Wodociągi i kanalizacja w 2024 r.
- Tablica 63. Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w 2024 r.
- Tablica 64. Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2024/25
- Tablica 65. Szkoły ponadpodstawowe dla młodzieży w roku szkolnym 2024/25
- Tablica 66. Szkoły policealne w roku szkolnym 2024/25
- Tablica 67. Uczelnie w roku akademickim 2024/25
- Tablica 68. Wychowanie przedszkolne w roku szkolnym 2024/25
- Tablica 69. Wybrane dane z zakresu ochrony zdrowia w 2024 r.
- Tablica 70. Pomoc społeczna stacjonarna i środowiskowa w 2024 r.
- Tablica 71. Biblioteki publiczne w 2024 r.
- Tablica 72. Obiekty wpisane do rejestru zabytków w 2024 r.
- Tablica 73. Muzea w 2024 r.
- Tablica 74. Kina stałe w 2024 r.
- Tablica 75. Ruch graniczny obywateli polskich i cudzoziemców według przejść granicznych w 2024 r.
- Tablica 76. Ruch graniczny pojazdów kołowych według przejść granicznych w 2024 r.
- Tablica 77. Baza noclegowa turystyki w 2024 r.
- Tablica 78. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2024 r.

Objaśnienia znaków umownych

Symbol	Opis
Kreska (-)	oznacza, że zjawisko nie wystąpiło
Zero: (0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5
(0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05
Kropka (.)	oznacza: brak informacji, konieczność zachowania tajemnicy statystycznej lub że wypełnienie pozycji jest niemożliwe albo niecelowe
Znak Δ	oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji
„W tym”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy

Ważniejsze skróty

Skrót	Pełna nazwa
tys.	tysiąc
mln	milion
zł	złoty
szt.	sztuka
t	tona
km	kilometr
m ²	metr kwadratowy
km ²	kilometr kwadratowy
ha	hektar
m ³	metr sześcienny
dam ³	dekametr sześcienny
hm ³	hektometr sześcienny
kW	kilowat
MW	megawat
r.	rok
art.	artykuł
cd.	ciąg dalszy
dok.	dokończenie
itp.	i tym podobne
lp.	liczba porządkowa
m.in.	między innymi

Skrót	Pełna nazwa
np.	na przykład
Nr	numer
pkt	punkt
poz.	pozycja
p. proc.	punkt procentowy
tj.	to jest
tzn.	to znaczy
tzw.	tak zwany
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
WE	Wspólnota Europejska
ZPP	Zielone Płuca Polski
sekcje PKD 2007	
zakwaterowanie i gastronomia	działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
handel; naprawa pojazdów samochodowych	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
działy PKD 2007	
gastronomia	działalność usługowa związana z wyżywieniem
działalność związana z turystyką	działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związanej

Synteza

Zielone Płuca Polski (ZPP), położone w północno-wschodniej części kraju, w końcu 2024 r. obejmowały województwo podlaskie (118 gmin), warmińsko-mazurskie (z wyjątkiem gminy Kisielice, tj. 115 gmin), północno-wschodnią część mazowieckiego (114 gmin) oraz fragmenty kujawsko-pomorskiego (33 gminy) i pomorskiego (6 gmin).

W 2024 r. powierzchnia ZPP wynosiła 63,5 tys. km² i stanowiła 20,2% ogólnej powierzchni kraju. Największa część obszaru Zielonych Płuc Polski usytuowana była w województwie warmińsko-mazurskim (37,8%), a najmniejsza – w województwie pomorskim (1,6%).

Według ewidencji geodezyjnej, na początku 2024 r. użytki rolne zajmowały 60,1% ogólnej powierzchni ekoregionu, a grunty leśne łącznie z zadrzewionymi i zakrzewionymi – 29,9%. W porównaniu ze stanem na początku 2021 r. struktura wykorzystania powierzchni ZPP nie uległa istotnej zmianie.

W 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski na potrzeby gospodarki narodowej i ludności pobrano 632,3 hm³ wody, tj. o 18,1% mniej niż trzy lata wcześniej.

Na obszarze ekoregionu w analizowanym roku do wód lub do ziemi odprowadzono 446,4 hm³ ścieków przemysłowych i komunalnych, tj. o 23,8% mniej niż w 2021 r. Oczyszczania wymagało 157,2 hm³ tych ścieków, a procesom oczyszczania poddano 99,4% ich ogólnej ilości.

W 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza wyemitowano 1,0 tys. t zanieczyszczeń pyłowych i 19,3 tys. t zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla). W porównaniu z wielkością emisji w 2021 r. zanotowano spadek odpowiednio o 35,9% i 34,7%.

W końcu 2024 r. sumaryczna moc instalacji odnawialnych źródeł energii (OZE) na terenie ekoregionu wynosiła 3047,2 MW i w okresie trzech lat wzrosła o 81,1%.

W końcu omawianego roku powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona na obszarze ZPP obejmowała 2242,1 tys. ha, co stanowiło 35,3% powierzchni ogólnej ekoregionu. W odniesieniu do stanu w końcu 2021 r. zwiększyła się o 0,3%.

W gminach ZPP w 2024 r. wytworzono 2850,8 tys. t odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych), tj. o 6,9% więcej niż trzy lata wcześniej, oraz zebrano łącznie 1247,5 tys. t odpadów komunalnych (o 1,1% więcej niż w 2021 r.), w tym 40,5% (w 2021 r. – 36,5%) stanowiły odpady zebrane selektywnie.

W analizowanym roku na obszarze Zielonych Płuc Polski wartość nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska wyniosła 1206,0 mln zł (o 18,4% więcej niż w 2021 r.), a gospodarce wodnej – 392,3 mln zł (o 70,8% więcej).

W końcu 2024 r. lasy występujące na terenie ekoregionu zajmowały obszar 1849,9 tys. ha. W porównaniu ze stanem w końcu 2021 r. odnotowano niewielki wzrost ich powierzchni (o 0,6%). Wskaźnik lesistości, podobnie jak przed trzema laty, kształtował się na poziomie 29,1%.

W gminach Zielonych Płuc Polski w końcu analizowanego roku mieszkało 3816,4 tys. osób, tj. o 1,6% mniej niż trzy lata wcześniej. Analizując strukturę ludności według ekonomicznych grup wieku, można zauważyć, że sukcesywnie zmniejsza się udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w ogólnej populacji mieszkańców ekoregionu, a zwiększa się odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym.

W 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski zanotowano ujemny przyrost naturalny. Wyniósł on minus 16,1 tys., podczas gdy w 2021 r. kształtował się na poziomie minus 21,9 tys. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały było również ujemne i w 2024 r. wyniosło minus 5,7 tys. osób, natomiast trzy lata wcześniej – minus 5,8 tys. osób.

W końcu 2024 r. pracowało 1444,4 tys. mieszkańców gmin należących do ZPP. W odniesieniu do stanu w końcu 2022 r. ich liczba spadła o 1,3%.

W końcu grudnia 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski zarejestrowanych było 107,7 tys. osób bezrobotnych, tj. o 9,9% mniej niż w końcu 2021 r.

W końcu 2024 r. w gminach należących do ZPP znajdowało się 1565,8 tys. mieszkań i w okresie trzech lat zasoby mieszkaniowe powiększyły się o 57,7 tys. mieszkań. W 2024 r. na terenie ekoregionu oddano do użytkowania 18,1 tys. mieszkań, tj. o 14,2% mniej niż w 2021 r.

W końcu 2024 r. z sieci wodociągowej korzystało 92,8% ogółu mieszkańców gmin należących do Zielonych Płuc Polski (tj. o 0,3 p. proc. więcej niż trzy lata wcześniej), z sieci kanalizacyjnej – 66,3% (o 1,0 p. proc. więcej), a z gazu sieciowego – 37,0% (o 1,8 p. proc. więcej).

W końcu grudnia analizowanego roku udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków wśród ludności ogółem zamieszkanej na obszarze ZPP wynosił 68,9% i w porównaniu ze stanem w końcu 2021 r. zwiększył się o 1,1 p. proc.

We wrześniu 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski działało 1559 szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży, w których kształciło się 319,6 tys. uczniów. Liczba tego typu placówek zmniejszyła się o 44, a liczba ich uczniów wzrosła o 0,8% w porównaniu z zanotowaną trzy lata wcześniej.

W roku szkolnym 2024/25 na obszarze ekoregionu funkcjonowało 790 ponadpodstawowych szkół dla młodzieży, do których uczęszczało łącznie 170,1 tys. uczniów. W odniesieniu do roku szkolnego 2021/22 przybyło 36 szkół tego typu, a liczba ich uczniów zwiększyła się o 5,4%.

W końcu grudnia 2024 r. na 25 uczelniach i w 26 filiach (uczelni mających siedzibę poza obszarem ZPP) zlokalizowanych na terenie Zielonych Płuc Polski kształciło się 82,5 tys. studentów (łącznie z cudzoziemcami), tj. o 0,1% mniej niż w końcu 2021 r.

Wychowaniem przedszkolnym w gminach ZPP w roku szkolnym 2024/25 objęto 143,7 tys. dzieci. Do placówek funkcjonujących na obszarze ekoregionu w analizowanym roku szkolnym uczęszczało o 0,7% mniej dzieci niż trzy lata wcześniej.

W końcu 2024 r. w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na terenie Zielonych Płuc Polski działały 2503 przychodnie i 418 praktyk lekarskich, realizujących świadczenia finansowane ze środków publicznych. W porównaniu ze stanem w końcu 2021 r. liczba przychodni na obszarze ZPP wzrosła o 6,1%, natomiast liczba praktyk lekarskich zmniejszyła się o 7,3%.

W końcu omawianego roku placówki opieki nad dziećmi do lat trzech zlokalizowane na terenie Zielonych Płuc Polski dysponowały łącznie 18,1 tys. miejsc. Liczba tych miejsc w gminach ekoregionu wzrosła o 19,8% w porównaniu z zanotowaną trzy lata wcześniej.

W końcu 2024 r. w domach i zakładach pomocy społecznej na obszarze ZPP przebywało 13,4 tys. mieszkańców, tj. o 5,9% więcej niż w końcu 2021 r.

W końcu grudnia 2024 r. na terenie ekoregionu działało 990 bibliotek publicznych (łącznie z filiami i punktami bibliotecznymi). Pomimo zmniejszenia się ich liczby o 4,0% w okresie trzech lat, liczba czytelników w analizowanym roku wzrosła o 6,9% w odniesieniu do 2021 r.

Według stanu w końcu lipca 2024 r., turystyczne obiekty noclegowe zlokalizowane na obszarze Zielonych Płuc Polski dysponowały 81,2 tys. miejsc noclegowych. Ich liczba zwiększyła się o 5,9% w porównaniu z zanotowaną trzy lata wcześniej. W 2024 r. w obiektach tych zatrzymało się 2777,6 tys. turystów, tj. o 43,4% więcej niż w 2021 r.

W końcu 2024 r. na terenie ekoregionu znajdowało się 3031,5 km dróg dla rowerów. Ich długość wzrosła o 499,3 km w odniesieniu do zanotowanej w końcu grudnia 2021 r.

Według danych rejestru REGON, w końcu 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski zarejestrowanych było 420,3 tys. podmiotów gospodarki narodowej (bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie). W porównaniu ze stanem w końcu 2021 r. ich liczba zwiększyła się o 7,8%.

Rozdział 1. Powierzchnia i podział administracyjny

Zielone Płuca Polski (ZPP) obejmują północno-wschodnią część kraju. Zajmują one powierzchnię 63,5 tys. km², tj. 20,2% ogólnej powierzchni kraju.

**Mapa 1. Zielone Płuca Polski na tle kraju w 2024 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

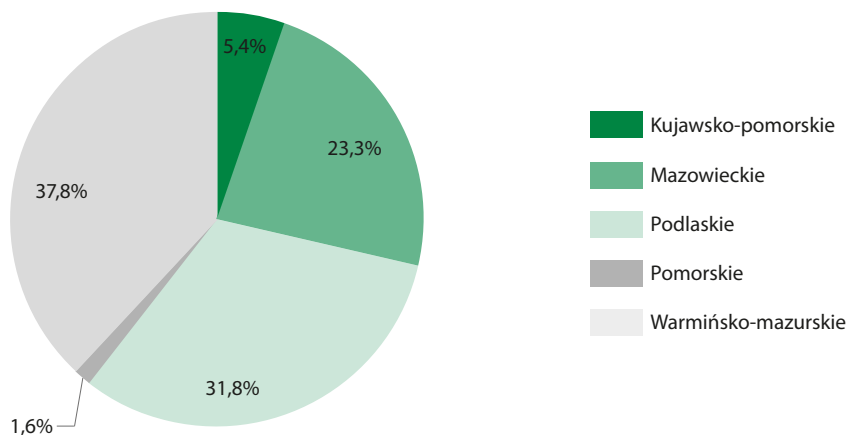
W końcu 2024 r. w granicach ekoregionu znajdowało się 386 gmin położonych na terenie 5 województw: podlaskiego (118 gmin), warmińsko-mazurskiego (115 gmin), mazowieckiego (114 gmin), kujawsko-pomorskiego (33 gminy) oraz pomorskiego (6 gmin).

**Mapa 2. Zielone Płuca Polski w 2024 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

Największy obszar Zielonych Płuc Polski usytuowany jest w województwie warmińsko-mazurskim (24,0 tys. km², tj. 37,8% ogólnej powierzchni ZPP), a najmniejszy – w województwie pomorskim (1,0 tys. km², tj. 1,6%).

**Wykres 1. Struktura powierzchni ogólnej według województw w 2024 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

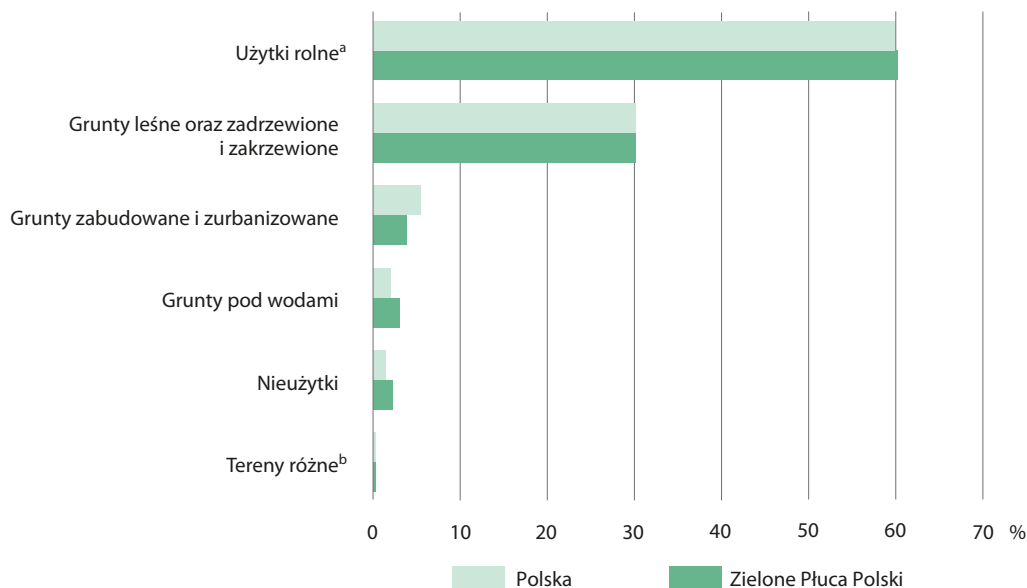

Rozdział 2. Stan i ochrona środowiska. Leśnictwo

Wykorzystanie i ochrona powierzchni ziemi

Według ewidencji geodezyjnej, na początku 2024 r. użytki rolne oraz grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione stanowiły 90,0% powierzchni Zielonych Płuc Polski (ZPP), podczas gdy w kraju – 89,8% powierzchni ogólnej. Użytki rolne zajmowały 60,1% powierzchni ekoregionu (3813,0 tys. ha), a grunty leśne łącznie z zadrzewionymi i zakrzewionymi – 29,9% (1898,0 tys. ha). W porównaniu ze stanem na początku 2021 r. struktura wykorzystania powierzchni ZPP nie uległa istotnej zmianie.

Wykres 2. Kierunki wykorzystania powierzchni w 2024 r. Stan w dniu 1 stycznia

a łącznie z gruntami zadrzewionymi i zakrzewionymi na użytkach rolnych. b Grunty przeznaczone do rekultywacji oraz niezagospodarowane grunty zrehabilitowane, wały obronne nieprzystosowane do ruchu kołowego.
Źródło: dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

W 2024 r. na cele nierolnicze i nieleśne na obszarze Zielonych Płuc Polski wyłączono 437 ha gruntów (378 ha gruntów rolnych i 59 ha gruntów leśnych), tj. 7,8% ogółu tych gruntów w Polsce. W odniesieniu do 2021 r. odnotowano zmniejszenie ich powierzchni na terenie ekoregionu o 26,2%. Na tereny przemysłowe przeznaczono 43,5% wyłączonych gruntów, pod budowę osiedli mieszkaniowych – 28,6%, pod drogi i szlaki komunikacyjne – 3,4%, a pod użytki kopalne – 2,3%.

W końcu 2024 r. na terenie ZPP znajdowało się 10,8 tys. ha (w kraju – 60,2 tys. ha) gruntów zdewastowanych i zdegradowanych, tj. o 1,9% więcej niż w końcu 2021 r. W analizowanym roku zrehabilitowano 234 ha gruntów (głównie na cele rolnicze – 139 ha), a zagospodarowano 50 ha (w tym na cele rolnicze 28 ha).

Zasoby, wykorzystanie, zanieczyszczenie i ochrona wód

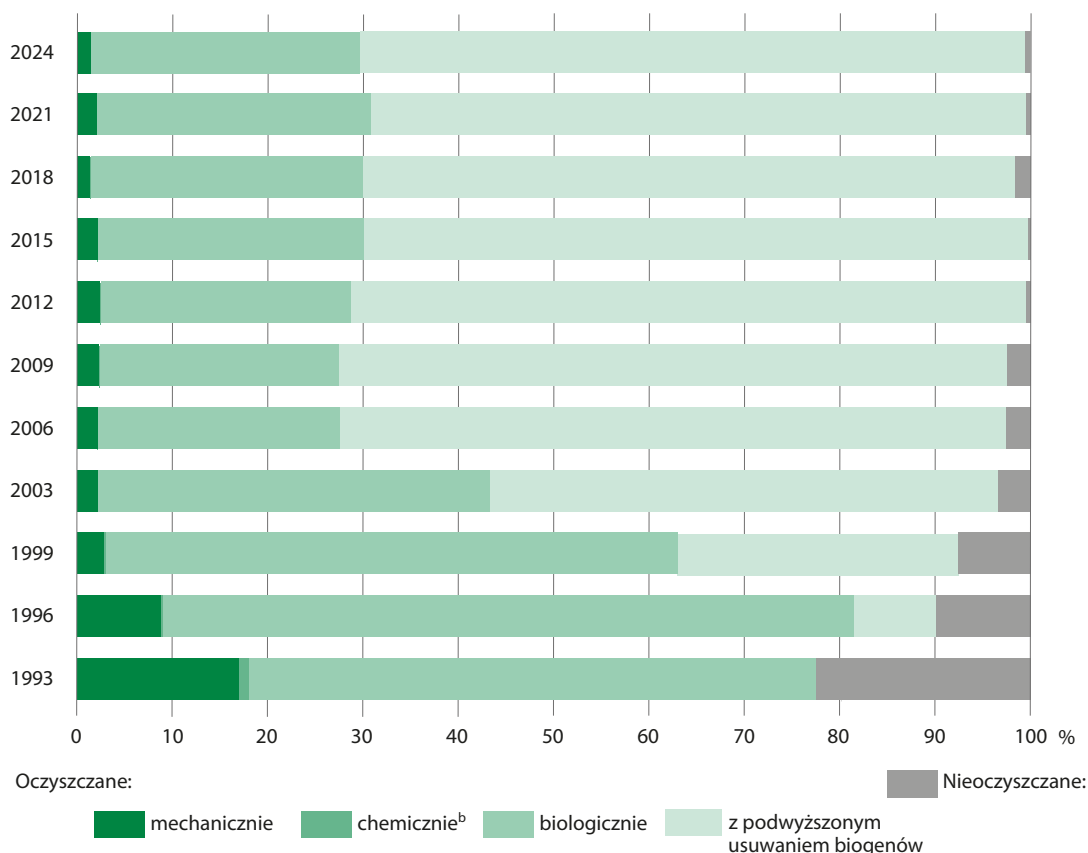
W 2024 r. na obszarze Zielonych Płuc Polski na potrzeby gospodarki narodowej i ludności pobrano 632,3 hm³ wody, co stanowiło 7,5% ogólnego poboru wody w Polsce. Pobór wody na terenie ekoregionu był o 18,1% niższy w porównaniu z zanotowanym w 2021 r.

W analizowanym roku na terenie ZPP najwięcej wody pobrano na cele produkcyjne – 340,4 hm³ (53,8% poboru ogółem) oraz na eksploatację sieci wodociągowej – 238,9 hm³ (37,8%). Do napełniania i uzupełniania stawów rybnych pobrano 53,0 hm³ (8,4%) wody.

W 2024 r. wśród miast należących do ekoregionu, największe zużycie wody (na poziomie 297,1 hm³) odnotowano w Ostrołęce w województwie mazowieckim, przy czym 99,3% tej wody przeznaczone było na cele przemysłowe.

Na terenie Zielonych Płuc Polski w 2024 r. do wód lub do ziemi odprowadzono 446,4 hm³ ścieków przemysłowych i komunalnych. Stanowiły one 6,4% ogółu ścieków w Polsce. W odniesieniu do 2021 r. ich ilość zmniejszyła się o 23,8%.

Wykres 3. Struktura ścieków przemysłowych i komunalnych^a wymagających oczyszczenia odprowadzonych do wód lub do ziemi

a Dane od 2012 r. nie są w pełni porównywalne z danymi za lata poprzednie z powodu zmiany metodologii badania ścieków komunalnych.
b Od 2003 r. dane o ściekach oczyszczanych chemicznie dotyczą tylko ścieków przemysłowych.

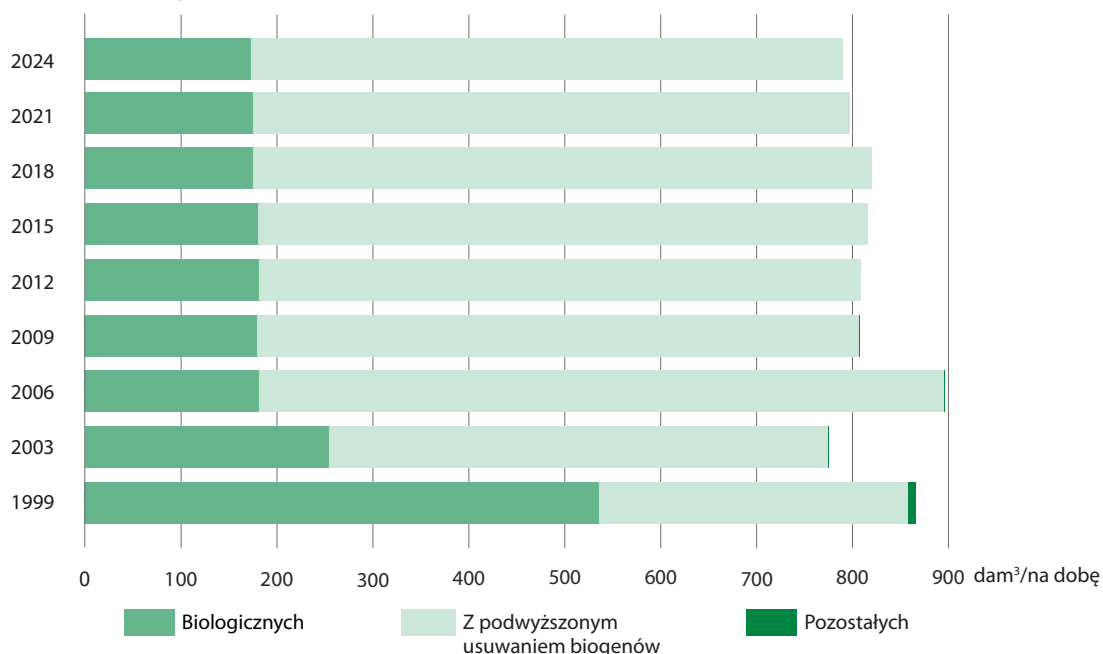
W 2024 r. na obszarze ekoregionu 35,2% (157,2 hm³) ścieków przemysłowych i komunalnych wymagało oczyszczania (7,2% ścieków tego rodzaju w kraju). W porównaniu z 2021 r. ich ilość zwiększyła się o 4,2%. W omawianym roku na terenie ZPP 99,4% tych ścieków poddano procesom oczyszczania. Większość z nich oczyszczono w oczyszczalniach z podwyższonym usuwaniem biogenów, tj. wyposażonych w wysoko efektywne technologie oczyszczania umożliwiające zwiększoną redukcję azotu i fosforu. Udział tych ścieków w ogólnej ilości ścieków oczyszczanych na obszarze ZPP w 2024 r. wyniósł 70,1%, ścieków oczyszczanych biologicznie – 28,4%, w sposób mechaniczny – 1,3%, natomiast chemicznie – 0,1%. Część ścieków wymagających oczyszczania nie została poddana tym procesom. W analizowanym roku ilość ścieków nieoczyszczanych ukształtowała się na poziomie 0,9 hm³ (tj. 0,6% ścieków wymagających oczyszczania) i została w całości odprowadzona bezpośrednio z zakładów przemysłowych. Stanowiły one 0,6% ogólnej ilości ścieków nieoczyszczanych w Polsce.

W 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski odprowadzono 335,8 hm³ ścieków przemysłowych (tj. 6,0% ogółu takich ścieków w kraju), z czego 321,1 hm³ odprowadzono do wód lub do ziemi, a 14,6 hm³ – siecią kanalizacyjną. Ilość odprowadzonych ścieków przemysłowych w odniesieniu do 2021 r. zmniejszyła się o 30,0%, w tym odprowadzonych do wód lub do ziemi – o 31,1%. W analizowanym roku oczyszczania wymagało 27,4 hm³ ścieków przemysłowych, przy czym 97,1% tych ścieków zostało poddanych procesom oczyszczania. Wśród ścieków oczyszczanych dominowały ścieki poddane biologicznym procesom oczyszczania (58,6%) oraz oczyszczane metodą podwyższonego usuwania biogenów (35,3%).

W 2024 r. na obszarze ZPP siecią kanalizacyjną odprowadzono do wód lub do ziemi 125,3 hm³ ścieków komunalnych (tj. 8,8% ogólnej ilości odprowadzonych ścieków komunalnych w Polsce). Zostały one w całości oczyszczone, w tym 78,8% metodą podwyższonego usuwania biogenów i 21,2% biologicznie.

Na terenie ekoregionu w końcu 2024 r. działało 507 oczyszczalni komunalnych (w kraju – 3250), z tego 392 biologiczne i 115 z podwyższonym usuwaniem biogenów. Ich ogólna liczba zmniejszyła się o 2 w odniesieniu do zanotowanej w końcu 2021 r. Łączna przepustowość projektowa tych oczyszczalni wynosiła 793,3 dam³ na dobę (trzy lata wcześniej – 797,6 dam³ na dobę).

Wykres 4. Przepustowość komunalnych oczyszczalni ścieków^a
Stan w dniu 31 grudnia

a Według projektu; pracujących na sieci kanalizacyjnej.

W omawianym roku na terenie Zielonych Płuc Polski oczyszczalnie komunalne wytworzyły 46,5 tys. t suchej masy osadów ściekowych (tj. 8,4% ogółu osadów wytworzonych w Polsce). W porównaniu z 2021 r. ich ilość zmniejszyła się o 5,1%. Z całkowitej masy ponownie wykorzystano 38,5% osadów (głównie w rolnictwie), a 22,1% czasowo zmagazynowano. Ilość osadów dotychczas nagromadzonych na terenie oczyszczalni, według stanu w końcu 2024 r., wynosiła 28,1 tys. t suchej masy (tj. 13,9% ogółu osadów tego rodzaju w kraju). W odniesieniu do stanu sprzed trzech lat ich ilość zwiększyła się o 61,3%.

Zanieczyszczenie i ochrona powietrza

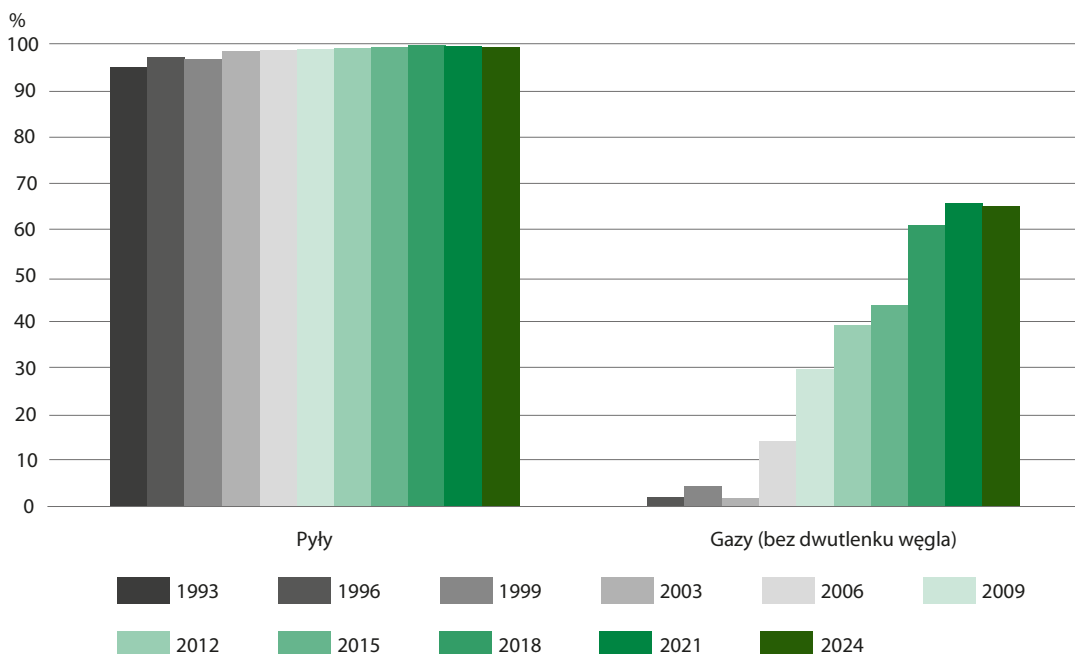
W końcu 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski funkcjonowało 205 zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza (tj. 11,4% obiektów tego typu w Polsce). W porównaniu z końcem 2021 r. ich liczba zwiększyła się o 1. Urządzenia do redukcji zanieczyszczeń pyłowych posiadały 124 zakłady (60,5% ogółu), a tylko 32 (15,6%) spośród nich były wyposażone w urządzenia do redukcji zanieczyszczeń gazowych.

Emisja zanieczyszczeń pyłowych w 2024 r. na obszarze Zielonych Płuc Polski wynosiła 1,0 tys. t (6,8% emisji krajowej) i w porównaniu z wielkością emisji w 2021 r. była o 35,9% mniejsza. Znaczna ilość zanieczyszczeń pyłowych (68,7% ogólnej emisji pyłów na terenie ZPP) pochodziła ze spalania paliw.

Emisja zanieczyszczeń gazowych (łącznie z dwutlenkiem węgla) na obszarze euroregionu w omawianym roku ukształtowała się na poziomie 5257,0 tys. t (3,1% emisji krajowej) i była o 2443,4 tys. t, tj. o 31,7% niższa niż trzy lata wcześniej. Biorąc pod uwagę miasta położone na terenie ZPP stwierdzono, że w 2024 r. najwięcej zanieczyszczeń gazowych (łącznie z dwutlenkiem węgla) zostało wyemitowanych z zakładów szczególnie uciążliwych zlokalizowanych w Ostrołęce – 1241,0 tys. t.

Emisja zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) na obszarze Zielonych Płuc Polski w analizowanym roku osiągnęła poziom 19,3 tys. t (2,1% emisji krajowej) i była o 10,3 tys. t, tj. o 34,7% mniejsza niż w 2021 r.

Wykres 5. Zanieczyszczenia powietrza zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w zakładach szczególnie uciążliwych w % zanieczyszczeń wytworzonych

Na terenie ZPP w 2024 r. zdecydowana większość, tj. 99,4% (w Polsce – 99,9%) zanieczyszczeń pyłowych wytworzonych przez zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza została zatrzymana w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń powietrza. W przypadku zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) wskaźnik ten wyniósł 64,9% (w Polsce – 74,0%). Oznacza to, że w porównaniu z 2021 r. stopień redukcji zanieczyszczeń pyłowych był niższy o 0,1 p. proc., a zanieczyszczeń gazowych – niższy o 0,6 p. proc.

Energia odnawialna

Energia ze źródeł odnawialnych to energia uzyskiwana z naturalnych procesów przyrodniczych, stanowiąca alternatywę dla tradycyjnych, nieodnawialnych nośników energii wytwarzanych z paliw kopalnych. Jej wykorzystywanie przyczynia się do zmniejszenia oddziaływania na środowisko naturalne poprzez ograniczenie emisji szkodliwych substancji, zwłaszcza gazów cieplarnianych.

Według danych Urzędu Regulacji Energetyki, w końcu grudnia 2024 r. sumaryczna moc instalacji odnawialnych źródeł energii (OZE) na terenie Zielonych Płuc Polski wynosiła 3047,2 MW (tj. 14,1% ogólnej mocy OZE zainstalowanych w Polsce) i w porównaniu z zanotowaną trzy lata wcześniej zwiększyła się o 81,1%.

W 2024 r. na obszarze ekoregionu, podobnie jak w kraju, najwyższą moc zainstalowaną odnotowano w przypadku instalacji OZE wykorzystujących energię wiatru (odpowiednio 1650,0 MW i 10522,4 MW).

W porównaniu z 2021 r. w gminach należących do ZPP największy – prawie 3-krotny – wzrost mocy zainstalowanej OZE (z 429,2 MW do 1269,0 MW) stwierdzono w odniesieniu do instalacji wykorzystujących energię promieniowania słonecznego.

Należy mieć na uwadze, że obok instalacji bazujących na odnawialnych źródłach energii (wykorzystujących energię wiatru, promieniowania słonecznego, biomasę, hydroenergię, biogaz i wodór odnawialny) funkcjonują również instalacje współpalające paliwa konwencjonalne i biomasę/biogaz oraz instalacje termicznego przekształcania odpadów, z których wytworzona energia (zgodnie z ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii) zaliczana jest do energii ze źródeł odnawialnych. W końcu 2024 r. na obszarze ZPP moc instalacji tego rodzaju wynosiła 492,3 MW (w kraju – 13744,3 MW).

Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej

Ustanawianie obszarów prawnie chronionych jest ważnym elementem realizacji celów ochrony przyrody w Polsce i stanowi zabezpieczenie ekosystemów przed skutkami niekontrolowanej antropopresji. W końcu 2024 r. powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona na terenie Zielonych Płuc Polski obejmowała 2242,1 tys. ha (w Polsce – 10120,1 tys. ha), co stanowiło 35,3% powierzchni ogólnej ZPP (w Polsce – 32,2%). W porównaniu ze stanem w końcu 2021 r. zwiększyła się ona o 5,7 tys. ha. W końcu 2024 r. na 1 mieszkańca Zielonych Płuc Polski przypadało 5981 m² obszarów prawnie chronionych (w Polsce – 2669 m²).

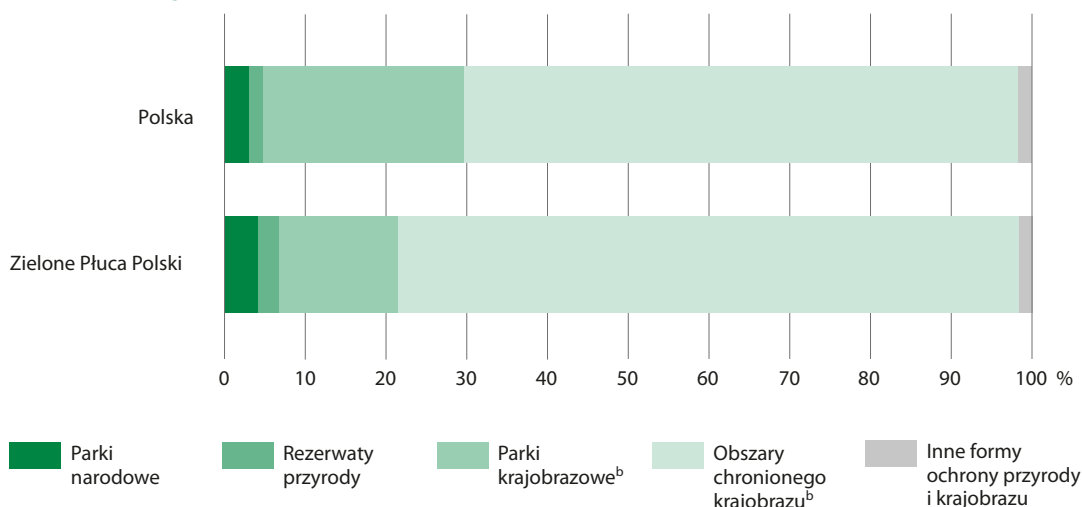
Najwyższą pozycję wśród prawnie chronionych form ochrony przyrody zajmują parki narodowe. W końcu 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski znajdowały się 4 parki narodowe, które w całości położone były na terenie województwa podlaskiego. Ich obszar wynosił 92,2 tys. ha, a pod ochroną ścisłą znajdowało się 17,1% powierzchni tych parków. Powierzchnia omawianych parków na terenie euroregionu stanowiła 29,3% ich ogólnej powierzchni w kraju i 1,5% powierzchni ogólnej ZPP. W porównaniu ze stanem w końcu 2021 r. ich obszar nie uległ zmianie. Największą część powierzchni (43,7%) parków narodowych położonych na terenie ekoregionu stanowiły grunty leśne.

W końcu 2024 r. wśród obszarów prawnie chronionych na terenie Zielonych Płuc Polski znajdowały się również rezerваты przyrody zajmujące 63,5 tys. ha, tj. 35,8% ich ogólnej powierzchni w Polsce i 1,0% powierzchni ZPP ogółem. W odniesieniu do stanu w końcu 2021 r. ich powierzchnia w granicach ekoregionu zwiększyła się o 3,6%.

W końcu grudnia 2024 r. powierzchnia parków krajobrazowych (bez powierzchni rezerwatów przyrody i innych form ochrony przyrody położonych na ich terenie) na obszarze Zielonych Płuc Polski wynosiła 332,5 tys. ha. Stanowiła ona 13,2% ogólnej powierzchni parków krajobrazowych w Polsce i 5,2% powierzchni ogólnej ZPP. W odniesieniu do stanu sprzed trzech lat powierzchnia parków tego rodzaju na terenie ekoregionu zwiększyła się o 0,8%.

Dominującą pod względem powierzchni formą ochrony przyrody na terenie ekoregionu są obszary chronionego krajobrazu. W końcu 2024 r. zajmowały one 1716,1 tys. ha (bez powierzchni rezerwatów przyrody i innych form ochrony przyrody położonych na ich terenie), co stanowiło 24,8% powierzchni obszarów chronionego krajobrazu w Polsce i 27,0% ogólnej powierzchni Zielonych Płuc Polski. W porównaniu ze stanem w końcu 2021 r. ich powierzchnia zwiększyła się nieznacznie (o 1,3 tys. ha, tj. o 0,1%).

Wykres 6. Struktura powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej^a w 2024 r. Stan w dniu 31 grudnia

a Dane nie uwzględniają informacji o obszarach sieci Natura 2000, obejmują tylko tę ich część, która mieści się w granicach pozostałych obszarów prawnie chronionych. b Bez powierzchni rezerwatów przyrody i innych form ochrony przyrody położonych na ich terenie.

W końcu 2024 r. na obszarze ZPP zarejestrowanych było 5677 pomników przyrody (w Polsce – 35066), a wśród nich występowały: pojedyncze drzewa (4402), grupy drzew (798), głązy narzutowe (296), aleje (124) oraz skałki, grotty, jaskinie i inne (57). W odniesieniu do zanotowanej przed trzema laty ich liczba zwiększyła się o 37.

W końcu 2024 r. powierzchnia terenów zieleni na obszarze Zielonych Płuc Polski wynosiła 1856,9 tys. ha i stanowiła 19,8% powierzchni terenów zielonych w Polsce i 29,3% powierzchni ekoregionu ogółem. Na 1 mieszkańca ZPP przypadało 4865,5 m² omawianych terenów zielonych. Powierzchnia terenów zieleni w miastach ekoregionu wynosiła 39,8 tys. ha, zajmując 2,1% ich powierzchni na obszarze ZPP. Na 1 mieszkańca miast na obszarze Zielonych Płuc Polski przypadało 191,7 m² terenów zieleni.

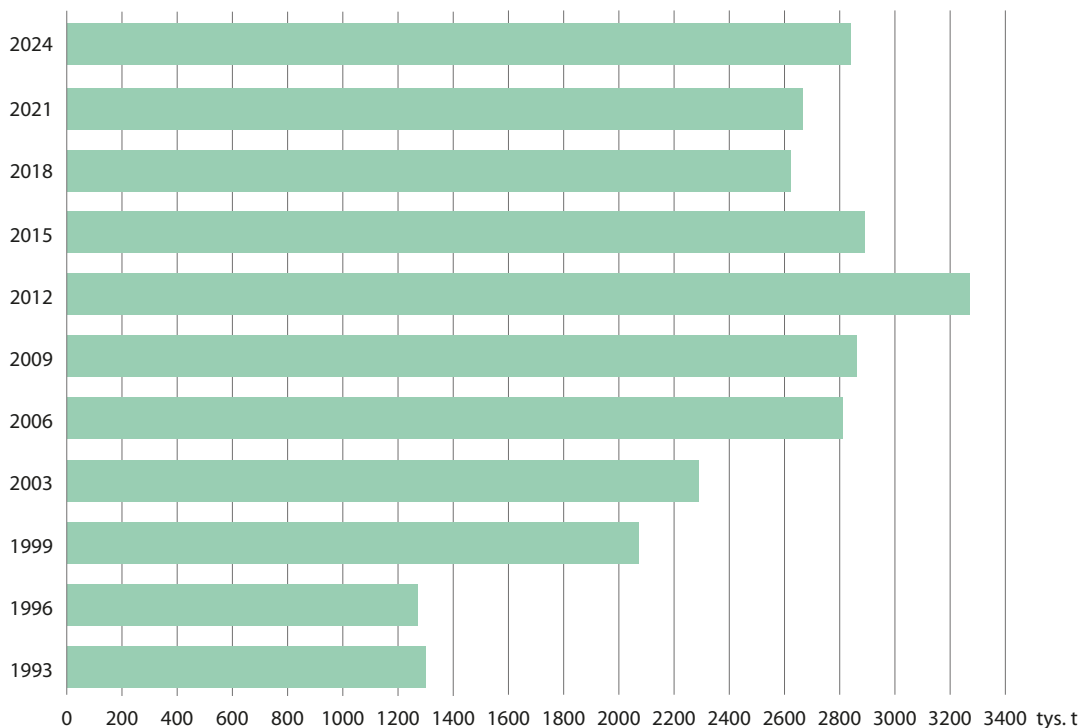
Niedźwiedź, ryś, wilk, żubr i bóbr to gatunki prawnie chronione, których sposób bytowania może powodować szkody w uprawach, lasach, pasiekach i w hodowli zwierząt gospodarskich. W 2024 r. na obszarze ZPP zgłoszono 3130 szkód wyrządzonych przez zwierzęta (tj. 45,3% ogółu takich szkód w Polsce). Ich liczba zmniejszyła się o 480 w porównaniu z zanotowaną w 2021 r. Większość zgłoszonych szkód na terenie ekoregionu była spowodowana przez bobry (2245, co stanowiło 71,7% wszystkich zgłoszeń), natomiast nie odnotowano szkód wyrządzonych przez rysie występujące na tym obszarze. Skarb Państwa odpowiada za szkody spowodowane przez zwierzęta prawnie chronione. Z tytułu odszkodowań w analizowanym roku wypłacono 22,6 mln zł (w kraju – 43,9 mln zł), przy czym 72,9% tej kwoty stanowiły odszkodowania z powodu szkód wyrządzonych przez bobry. Kwota odszkodowań wypłacona w 2024 r. była o 4,4 mln zł niższa niż trzy lata wcześniej. Średnio za jedno zgłoszenie szkód spowodowanych przez bobry wypłacono 7,3 tys. zł.

Odpady

W końcu 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski funkcjonowały 223 zakłady wytwarzające odpady (w kraju – 2183) i w porównaniu ze stanem w końcu 2021 r. ich liczba zwiększyła się o 26.

Na obszarze ekoregionu w 2024 r. wytworzono 2850,8 tys. t odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych), co stanowiło 2,8% ich ogólnej ilości w kraju. Oznacza to, że na terenie ZPP wytworzono tych odpadów o 184,7 tys. t (o 6,9%) więcej niż trzy lata wcześniej.

Wykres 7. Odpady^a (z wyłączeniem odpadów komunalnych)

a Wytworzone w ciągu roku.

Z ogólnej ilości odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w ekoregionie w 2024 r. aż 56,2% przekazano innym odbiorcom, a 41,7% poddano odzyskowi we własnym zakresie przez wytwórcę. W analizowanym roku, w odniesieniu do 2021 r., zwiększyła się ilość odpadów poddanych odzyskowi (o 91,8%), przekazanych innym odbiorcom (o 30,0%) oraz magazynowanych czasowo (o 0,2%), natomiast zmniejszyła się ilość odpadów unieszkodliwionych (o 61,6%).

W 2024 r. na obszarze ZPP zebrano łącznie 1247,5 tys. t odpadów komunalnych (z czego 85,6% pochodziło z gospodarstw domowych), tj. o 1,1% więcej niż trzy lata wcześniej. Stanowiły one 8,2% ich ogólnej ilości w Polsce. Sukcesywnie zmienia się struktura wytworzonych odpadów komunalnych – wzrasta odsetek odpadów komunalnych zebranych selektywnie, zmniejsza się natomiast odsetek odpadów komunalnych zmieszanych. W analizowanym roku w gminach ZPP udziały tych odpadów wyniosły odpowiednio 40,5% i 59,5% (w 2021 r. – 36,5% i 63,5%).

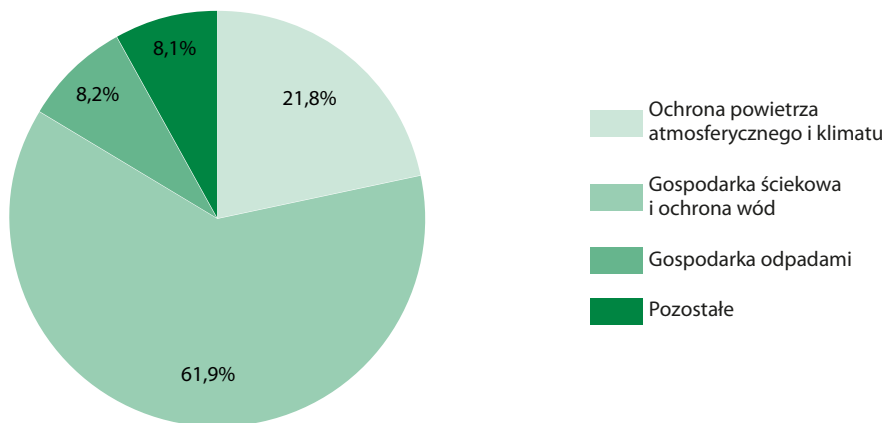
W przypadku obszarów niewystarczająco rozwiniętych pod względem infrastruktury kanalizacyjnej część mieszkańców korzysta z przydomowych systemów odprowadzania ścieków. Należą do nich zbiorniki bezodpływowe i przydomowe oczyszczalnie ścieków. Na obszarze ekoregionu, według stanu w dniu 31 grudnia 2024 r., funkcjonowało łącznie 340,2 tys. takich urządzeń (w Polsce – 2581,3 tys.), z czego 77,7% stanowiły zbiorniki bezodpływowe. W końcu 2024 r., w porównaniu ze stanem w końcu 2021 r., liczba zbiorników bezodpływowych zwiększyła się o 1,3%. W 2024 r. z terenu ZPP ze zbiorników bezodpływowych odebrano 4001,2 dam³ nieczystości ciekłych, tj. 9,1% ogółu nieczystości tego typu w Polsce. Ilość nieczystości ciekłych wywiezionych na obszarze ZPP wzrosła w odniesieniu do zanotowanej w 2021 r. o 1562,2 dam³ (o 61,4%).

W przypadku przydomowych oczyszczalni ścieków zaobserwowano wzrost ich liczby – z 56,0 tys. w końcu 2021 r. do 75,9 tys. trzy lata później. Przydomowe oczyszczalnie ścieków znajdujące się na obszarze ZPP w końcu 2024 r. stanowiły 15,9% ich ogólnej liczby w Polsce.

Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska

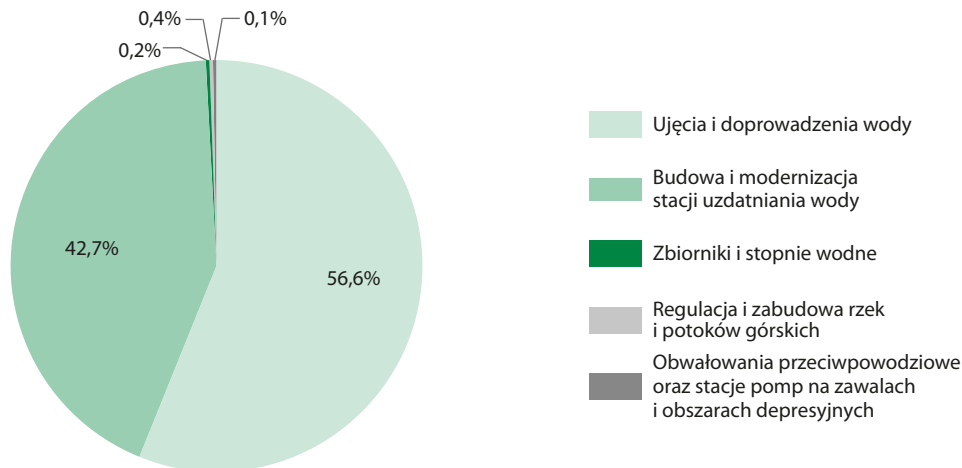
W 2024 r. na obszarze Zielonych Płuc Polski wartość nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska wyniosła 1206,0 mln zł i stanowiła 8,0% ogółu tego rodzaju nakładów w Polsce. Były one o 18,4% wyższe niż w 2021 r. W przeliczeniu na 1 mieszkańca nakłady te ukształtowały się na poziomie 316 zł (w kraju – 404 zł) i zwiększyły się o 20,6% w porównaniu z zanotowanymi trzy lata wcześniej. Biorąc pod uwagę kierunki inwestowania w ochronę środowiska stwierdzono, że największe wydatki zostały poniesione na gospodarkę ściekową i ochronę wód – 746,5 mln zł (61,9% ogółu nakładów służących ochronie środowiska na terenie ZPP) oraz na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu – 263,5 mln zł (21,8%). W odniesieniu do 2021 r. najwyższy wzrost nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska zaobserwowano w przypadku nakładów na gospodarkę ściekową i ochronę wód (o 59,3%) oraz na gospodarkę odpadami (o 19,9%).

Wykres 8. Struktura nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska według kierunków inwestowania w 2024 r. (ceny bieżące)

Na terenie Zielonych Płuc Polski w 2024 r. poniesiono nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej o wartości 392,3 mln zł, a ich udział w tego rodzaju nakładach w Polsce ukształtował się na poziomie 10,9%. Były one o 70,8% wyższe w odniesieniu do zanotowanych w 2021 r. W analizowanym roku w przeliczeniu na 1 mieszkańca Zielonych Płuc Polski nakłady w zakresie gospodarki wodnej wyniosły 103 zł (w kraju – 96 zł), podczas gdy trzy lata wcześniej ukształtowały się na poziomie 59 zł. W strukturze nakładów na środki trwałe służące gospodarce wodnej na terenie ZPP dominowały wydatki na ujęcia i doprowadzenia wody – 222,2 mln zł (56,6% ogółu nakładów na obszarze ekoregionu) oraz na budowę i modernizację stacji uzdatniania wody – 167,4 mln zł (42,7%).

Wykres 9. Struktura nakładów na środki trwałe służące gospodarce wodnej według kierunków inwestowania w 2024 r. (ceny bieżące)

Biorąc pod uwagę źródła finansowania inwestycji ochrony środowiska i gospodarki wodnej na terenie ZPP w 2024 r. stwierdzono, że były to przede wszystkim środki własne (odpowiednio 583,0 mln zł i 162,3 mln zł). Stanowiły one odpowiednio 6,5% i 9,6% ogółu tego rodzaju środków w Polsce i były o 2,2% wyższe niż w 2021 r. w przypadku finansowania inwestycji ochrony środowiska i o 31,5% wyższe w odniesieniu do finansowania inwestycji gospodarki wodnej. Kolejnym znaczącym źródłem finansowania były środki z zagranicy, które w analizowanym roku w przypadku inwestycji z zakresu ochrony środowiska wyniosły 108,0 mln zł (13,4% ogółu wydatków na ten cel w kraju), a na środki trwałe służące gospodarce wodnej – 63,5 mln zł (31,0%). W porównaniu z 2021 r. odnotowano zmniejszenie środków pochodzących z zagranicy na finansowanie inwestycji ochrony środowiska (o 55,7%), a ich zwiększenie na finansowanie inwestycji gospodarki wodnej (o 19,1%).

Wśród efektów rzeczowych inwestycji ochrony środowiska na terenie Zielonych Płuc Polski w 2024 r. należy wymienić budowę 337,9 km (w Polsce – 3813,6 km) sieci kanalizacyjnej odprowadzającej ścieki oraz 68,7 km (w Polsce – 568,1 km) sieci kanalizacyjnej odprowadzającej wody opadowe. W odniesieniu do 2021 r. na terenie ZPP odnotowano zwiększenie długości wybudowanej sieci kanalizacyjnej odprowadzającej ścieki o 39,9% (tj. o 96,3 km) oraz zmniejszenie długości oddanej do użytku sieci odprowadzającej wody opadowe o 1,2% (tj. o 0,8 km). W analizowanym roku na obszarze ekoregionu powstało również 8 oczyszczalni ścieków (w kraju – 60), tj. o 6 więcej niż przed trzema laty, o przepustowości 9750 m³/dobę. W ramach inwestycji gospodarki wodnej na obszarze ZPP w 2024 r. oddano do użytku 473,2 km sieci wodociągowej (w Polsce – 3094,9 km), tj. o 23,8% więcej niż w 2021 r.

Leśnictwo

Według stanu w końcu 2024 r., powierzchnia gruntów leśnych na terenie Zielonych Płuc Polski wynosiła 1885,9 tys. ha, co stanowiło 19,9% ogólnej powierzchni gruntów leśnych w Polsce. W porównaniu z końcem 2021 r. powierzchnia ta nieznacznie wzrosła (o 0,5%). W strukturze własnościowej gruntów leśnych ekoregionu dominowały grunty publiczne, których udział kształtował się na poziomie 76,1% (w tym w zarządzie Lasów Państwowych – 73,1%).

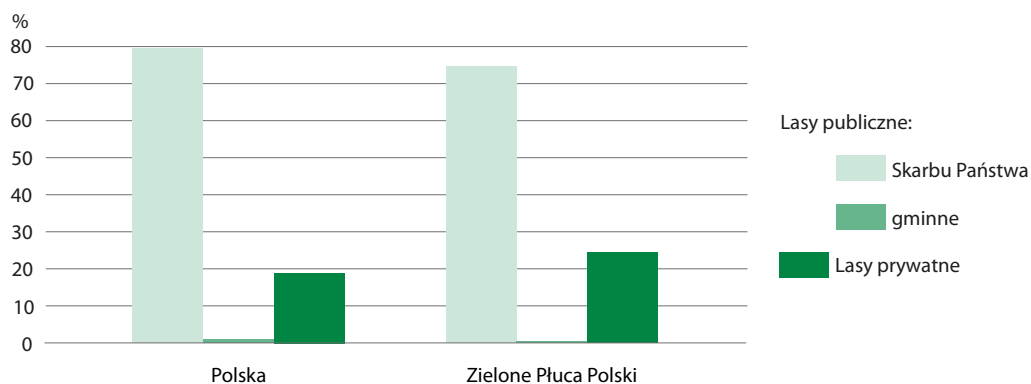
W końcu omawianego roku, podobnie jak przed trzema laty, wskaźnik lesistości na terenie ZPP wyniósł 29,1% (w Polsce – 29,6%).

**Wykres 10. Lesistość w 2024 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

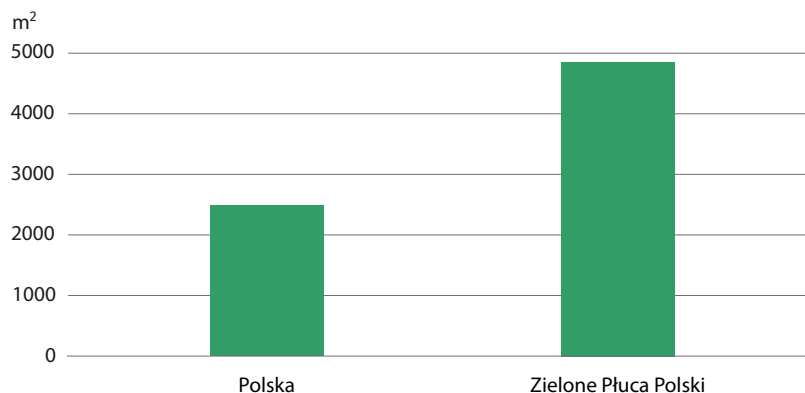
W końcu 2024 r. lasy występujące na obszarze Zielonych Płuc Polski zajmowały obszar 1849,9 tys. ha i stanowiły 19,9% ogólnej powierzchni lasów w Polsce. W porównaniu ze stanem w końcu 2021 r. odnotowano niewielki wzrost ich powierzchni (o 0,6%) na terenie ekoregionu. W strukturze własnościowej przeważały lasy publiczne, których udział w ogólnej powierzchni lasów ZPP kształtował się na poziomie 75,6%.

**Wykres 11. Struktura powierzchni lasów według form własności w 2024 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

Według stanu w końcu 2024 r., na 1 mieszkańca ekoregionu przypadało 4847,3 m² powierzchni lasów, podczas gdy w kraju – 2477,8 m².

**Wykres 12. Powierzchnia lasów na 1 mieszkańca w 2024 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

Na obszarze Zielonych Płuc Polski w 2024 r. zalesiono 92,4 ha gruntów nieleśnych (w kraju – 878,7 ha), głównie w lasach publicznych (60,3 ha). W porównaniu z zanotowaną w 2021 r. powierzchnia zalesień zmniejszyła się o 15,2%.

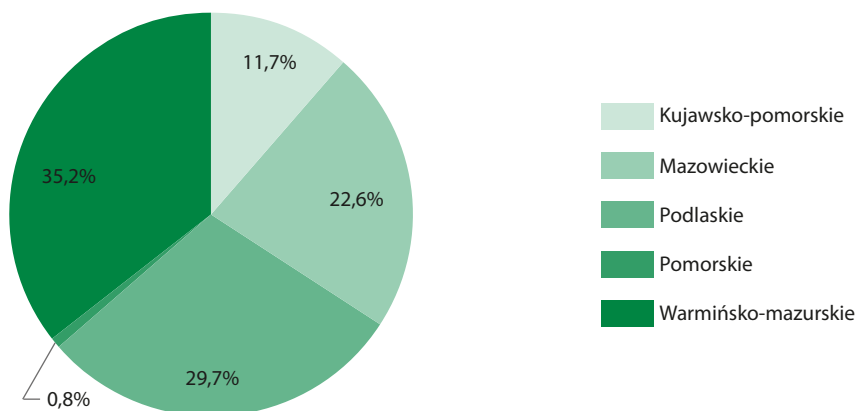
W analizowanym roku na terenie ZPP nasadzono 45,7 tys. drzew (o 2,1% więcej niż trzy lata wcześniej) i 75,2 tys. krzewów (o 66,8% więcej). Z zadrzewień pozyskano 178,1 tys. m³ drewna (grubizny), tj. o 13,7% więcej niż w 2021 r.

Rozdział 3. Ludność

Stan i struktura ludności

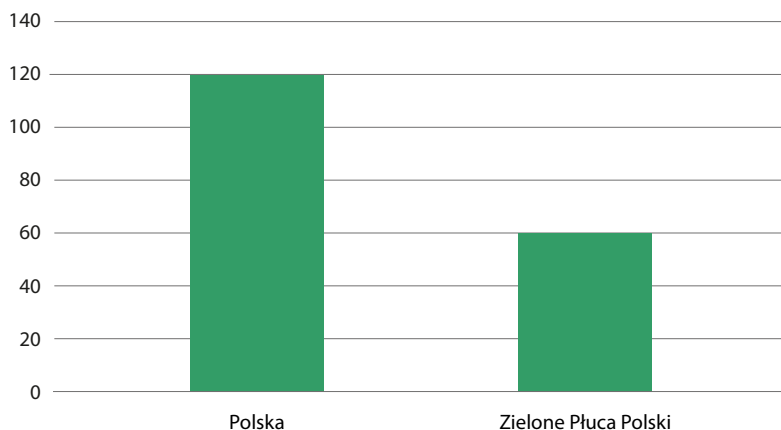
Na terenie Zielonych Płuc Polski w końcu 2024 r. mieszkało 3816,4 tys. osób, tj. 10,2% ogółu ludności Polski. W odniesieniu do stanu w końcu 2021 r. liczba ludności ZPP zmniejszyła się o 62,3 tys. osób. Na obszarze ZPP najwięcej ludności mieszkało w województwach warmińsko-mazurskim (35,2% ogółu) oraz podlaskim (29,7%).

Wykres 13. Struktura ludności według województw w 2024 r. Stan w dniu 31 grudnia

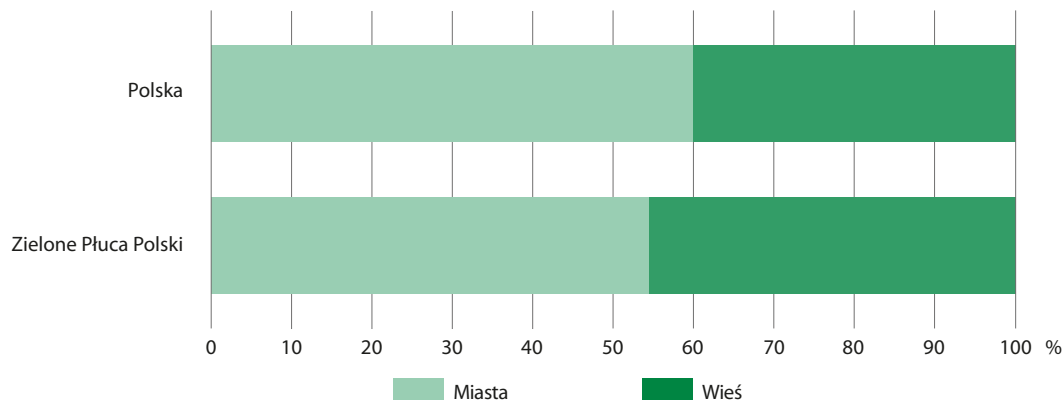
Średnia gęstość zaludnienia, tj. liczba osób przypadająca na 1 km², w końcu 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski wynosiła 60 wobec 119 w kraju.

Wykres 14. Ludność na 1 km² w 2024 r. Stan w dniu 31 grudnia

Ludność miejska ZPP w końcu 2024 r. liczyła 2075,4 tys. osób i stanowiła 54,4% ogółu mieszkańców ekoregionu, natomiast w miastach w Polsce mieszkało 59,4% ogólnej liczby ludności. W porównaniu ze stanem w końcu 2021 r. populacja mieszkańców miast ZPP zmniejszyła się o 1,9%. W końcu grudnia analizowanego roku tereny wiejskie Zielonych Płuc Polski zamieszkiwało 1741,1 tys. osób. Oznacza to, że odsetek ludności wiejskiej osiągnął poziom 45,6%, podczas gdy w Polsce wynosił 40,6%. W odniesieniu do stanu sprzed trzech lat ubyło 1,2% mieszkańców wsi ekoregionu.

Wykres 15. Struktura ludności według miejsca zamieszkania w 2024 r. Stan w dniu 31 grudnia

Struktura ludności według płci na terenie Zielonych Płuc Polski w końcu 2024 r. kształtowała się podobnie jak w Polsce. W ogólnej liczbie mieszkańców przeważały kobiety, których odsetek wynosił 51,2%. W kraju kobiety stanowiły 51,7% ogółu ludności.

Analizując strukturę ludności według ekonomicznych grup wieku, można zauważyć, że zmniejsza się udział ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym w ogólnej populacji mieszkańców Zielonych Płuc Polski, a zwiększa się odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym. Udział dzieci i młodzieży w wieku 0–17 lat w ogólnej liczbie ludności ZPP w końcu 2024 r. kształtował się na poziomie 18,1% (w Polsce – 18,0%) i spadł o 0,6 p. proc. w odniesieniu do zanotowanego w końcu 2021 r. Odsetek ludności w wieku produkcyjnym (kobiety w wieku 18–59 lat, mężczyźni – 18–64 lata) wynosił 58,2% (w kraju osiągnął również poziom 58,2%) i zmniejszył się w porównaniu z zanotowanym trzy lata wcześniej o 1,1 p. proc. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym (kobiety – 60 lat i więcej, mężczyźni – 65 lat i więcej) w ogólnej populacji mieszkańców ZPP kształtował się na poziomie 23,7% (w Polsce – 23,8%) i zwiększył się o 1,7 p. proc. w odniesieniu do stanu w końcu 2021 r.

Relacje między poszczególnymi ekonomicznymi grupami wieku ludności obrazuje współczynnik obciążenia demograficznego, czyli liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym. Zarówno na terenie Zielonych Płuc Polski, jak w kraju w końcu 2024 r. kształtował się on na poziomie 72, tj. 31 dla wieku przedprodukcyjnego oraz 41 dla wieku poprodukcyjnego. W końcu 2021 r. w przypadku ekoregionu omawiany wskaźnik przyjął wartość 69 (32 dla wieku przedprodukcyjnego i 37 dla wieku poprodukcyjnego).

Ruch naturalny ludności

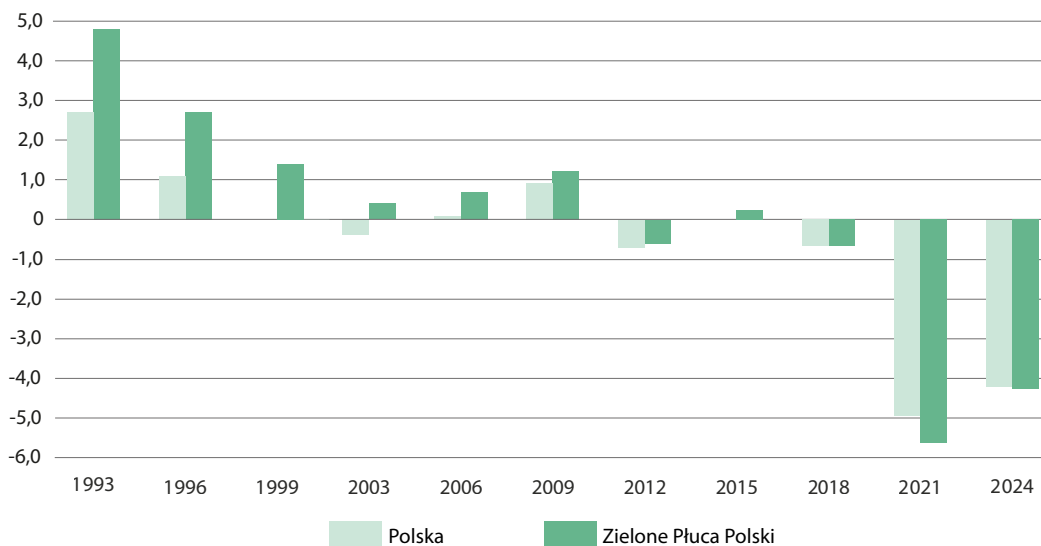
Na terenie Zielonych Płuc Polski w 2024 r. zarejestrowano 13,0 tys. nowo zawartych związków małżeńskich (co stanowiło 9,6% wszystkich małżeństw zarejestrowanych w urzędach stanu cywilnego w Polsce), czyli o 22,9% mniej niż trzy lata wcześniej. Współczynnik małżeństw (liczba małżeństw na 1000 ludności) w omawianym roku osiągnął poziom 3,39 wobec 3,60 w kraju. W 2021 r. liczba nowo zawartych małżeństw w przeliczeniu na 1000 ludności na terenie ZPP ukształtowała się na poziomie 4,33.

W 2024 r. w gminach ekoregionu zanotowano 25,3 tys. urodzeń żywych, tj. 10,1% wszystkich urodzeń żywych w Polsce. Liczba urodzeń żywych na obszarze ZPP w odniesieniu do 2021 r. zmniejszyła się o 23,3%. Współczynnik urodzeń żywych (liczba urodzeń żywych na 1000 ludności) wyniósł 6,62 (w kraju – 6,70) i był niższy od zanotowanego trzy lata wcześniej, gdy przyjął wartość 8,48.

W analizowanym roku na terenie Zielonych Płuc Polski zmarło 41,4 tys. osób, co stanowiło 10,1% ogółu zgonów w Polsce. W odniesieniu do 2021 r. ich liczba na obszarze ZPP zmniejszyła się o 24,5%. Ogólny współczynnik zgonów (liczba zgonów na 1000 ludności) na obszarze ekoregionu wyniósł 10,83 (w kraju – 10,88), podczas gdy trzy lata wcześniej ukształtował się on na poziomie 14,10.

W 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski, podobnie jak w kraju, zanotowano ujemny przyrost naturalny. Różnica między liczbą urodzeń żywych i zgonów wynosiła odpowiednio minus 16,1 tys. oraz minus 156,7 tys. W 2021 r. przyrost naturalny na obszarze ekoregionu przyjął wartość minus 21,9 tys. W przeliczeniu na 1000 ludności przyrost naturalny w 2024 r. osiągnął poziom minus 4,21 (w Polsce – minus 4,17), podczas gdy w 2021 r. wyniósł minus 5,62.

Wykres 16. Przyrost naturalny na 1000 ludności

Migracje na pobyt stały

W 2024 r. w ramach migracji wewnętrznych na terenie Zielonych Płuc Polski zameldowało się 44,3 tys. osób, a wymeldowało się 50,7 tys. osób, tj. odpowiednio o 3,6% i 3,7% więcej niż w 2021 r.

Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania osób przybywających w ramach ruchu wewnętrznego stwierdzono, że dominowały wśród nich osoby, których poprzednim miejscem zamieszkania było miasto – 53,8% ogólnej liczby osób napływających. Osoby wyjeżdżające z miejsca swojego zamieszkania również częściej wybierały miasta (52,1% ogólnej liczby osób odpływających poza obszar ZPP) niż tereny wiejskie.

Migracje zagraniczne na pobyt stały w 2024 r. ukształtowały się następująco: z zagranicy na teren Zielonych Płuc Polski przybyło 1,6 tys. osób, tj. o 14,9% więcej niż w 2021 r., a z terenu ZPP za granicę wyjechało 0,8 tys. osób, tj. o 20,2% mniej niż trzy lata wcześniej.

Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały na terenie Zielonych Płuc Polski w 2024 r., podobnie jak trzy lata wcześniej, było ujemne. Oznacza to, że liczba osób wymeldowanych z pobytu stałego w ciągu omawianego roku przekroczyła liczbę osób zameldowanych na pobyt stały (o 5,7 tys., a w 2021 r. – o 5,8 tys.). Warto zwrócić uwagę na fakt, iż na terenie ZPP w 2024 r. wystąpiła sytuacja odwrotna niż w Polsce, gdzie odnotowano dodatnie ogólne saldo migracji (ukształtowało się ono na poziomie 9,3 tys. osób).

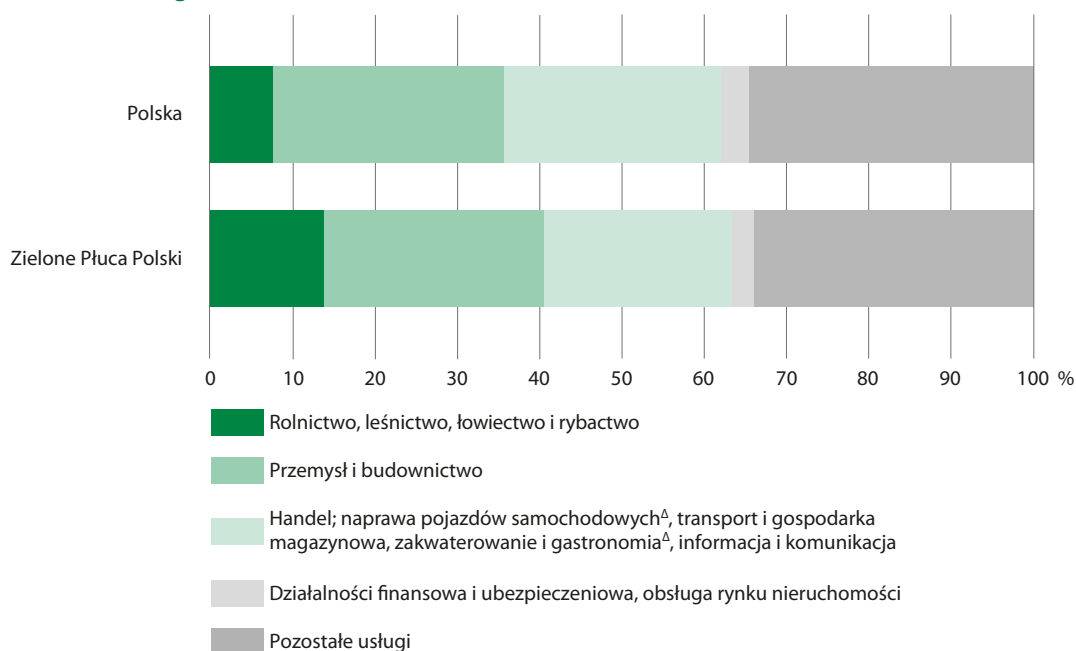
Rozdział 4. Rynek pracy

Pracujący¹

W końcu 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski pracowało 1444,4 tys. osób, tj. 9,5% ogółu pracujących w kraju. W odniesieniu do stanu w końcu 2022 r. ich liczba na obszarze ZPP spadła o 1,3%. Według stanu w końcu 2024 r., na 1000 ludności ekoregionu przypadało 378 pracujących, tj. o 26 mniej niż średnio w Polsce.

W odniesieniu do stanu sprzed dwóch lat największy spadek liczby pracujących na terenie ekoregionu oraz w kraju dotyczył sekcji rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo. W obydwu przypadkach wyniósł on 7,6%. Najwyższy wzrost liczby pracujących zarówno na obszarze ZPP, jak i w Polsce zaobserwowano w grupie sekcji pozostałe usługi i ukształtował się on odpowiednio na poziomie 3,1% i 4,0%.

Wykres 17. Struktura pracujących według grup sekcji w 2024 r. Stan w dniu 31 grudnia

Na obszarze ekoregionu w końcu grudnia 2024 r. w strukturze pracujących według rodzajów działalności najwyższy odsetek stanowiły osoby pracujące w grupach sekcji pozostałe usługi – 34,0% (dwa lata wcześniej – 32,2%) oraz przemysł i budownictwo – 26,7% (w końcu 2022 r. – 27,2%), a najniższy – w działalności finansowej i ubezpieczeniowej; obsłudze rynku nieruchomości – 2,7% (przed dwoma laty – 2,6%).

W końcu 2024 r. wyższy odsetek pracujących na terenie Zielonych Płuc Polski niż w kraju odnotowano w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie i wynosił on odpowiednio 13,8 i 7,8%.

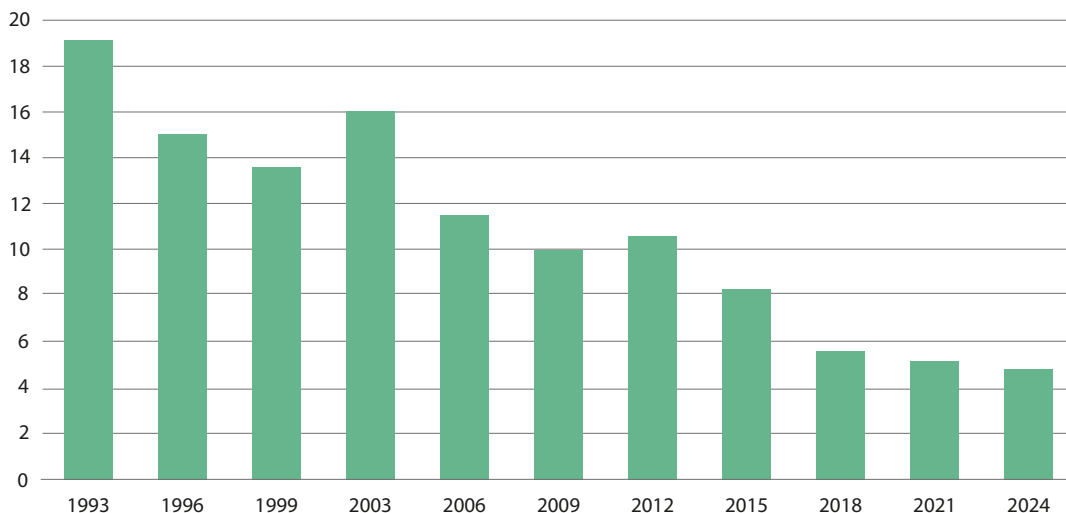
¹ Od 2022 r. dane prezentowane są na podstawie administracyjnych źródeł danych według miejsca zamieszkania. Dane dotyczą pracujących we wszystkich podmiotach gospodarki narodowej.

Bezrobocie rejestrowane

W końcu grudnia 2024 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych na terenie Zielonych Płuc Polski wynosiła 107,7 tys. i była o 9,9% niższa od zanotowanej trzy lata wcześniej. Osoby bezrobotne na terenie ZPP stanowiły 13,7% ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w Polsce. W porównaniu ze stanem w końcu 2021 r. udział ten zwiększył się o 0,3 p. proc. Wśród osób bezrobotnych zarejestrowanych na obszarze ekoregionu odsetek długotrwale bezrobotnych kształtował się na poziomie 51,7%, osób powyżej 50 roku życia – 26,3%, a osób do 25 roku życia – 13,8%.

W końcu 2024 r. na terenie ZPP udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym wyniósł 4,8% (w kraju – 3,6%) i był o 0,4 p. proc. niższy niż trzy lata wcześniej.

**Wykres 18. Bezrobotni zarejestrowani na 100 osób w wieku produkcyjnym
Stan w dniu 31 grudnia**

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

W końcu grudnia 2024 r. na terenie ZPP, odwrotnie niż w kraju, wśród bezrobotnych przeważali mężczyźni. Stanowili oni 50,3% (w kraju – 48,4%) ogółu osób zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy. Ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych był o 3,3 p. proc. wyższy niż trzy lata wcześniej.

Rozdział 5. Mieszkania. Infrastruktura komunalna

Zasoby mieszkaniowe

W końcu 2024 r. na obszarze ZPP znajdowało się 1565,8 tys. mieszkań (tj. 9,8% ogółu mieszkań w zasobach mieszkaniowych w Polsce), przy ich łącznej powierzchni użytkowej wynoszącej 118,8 mln m². Od końca 2021 r. zasoby mieszkaniowe powiększyły się o 57,7 tys. mieszkań (o 3,8%), a przyrost ich powierzchni użytkowej osiągnął poziom 5,0 mln m² (4,4%).

W okresie trzech lat zaobserwowano wzrost przeciętnej powierzchni użytkowej 1 mieszkania zarówno w badanym regionie, jak i w całej Polsce, przy czym wzrost ten był nieco wyższy na terenach wiejskich. W końcu 2024 r. przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania na obszarze Zielonych Płuc Polski wynosiła 75,9 m² i była o 0,4 m² większa niż trzy lata wcześniej (w Polsce – odpowiednio 75,6 m² i 0,5 m²). Tendencją wzrostową charakteryzowała się również przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę. W gminach należących do ZPP w końcu 2024 r. wynosiła ona 31,1 m² i wzrosła o 1,7 m² w porównaniu z zanotowaną w końcu 2021 r. (w kraju – odpowiednio 32,2 m² i 1,8 m²).

Mieszkania oddane do użytkowania

W 2024 r. w gminach tworzących Zielone Płuca Polski oddano do użytkowania 18,1 tys. mieszkań, tj. 9,1% ich ogólnej liczby w Polsce. Na terenie ekoregionu w porównaniu z 2021 r. odnotowano spadek ich liczby o 14,2%. W analizowanym roku większość (60,7%) omawianych mieszkań zrealizowano na terenach miejskich (w kraju – 64,4%).

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców w gminach należących do ZPP oddano do użytkowania 4,7 mieszkania (w Polsce – 5,3), co oznacza spadek poziomu analizowanego wskaźnika o 0,7 p. proc. w odniesieniu do 2021 r.

W badanym roku na obszarze Zielonych Płuc Polski przekazano do eksploatacji głównie mieszkania wybudowane z przeznaczeniem na sprzedaż lub wynajem (54,9% ogółu) oraz zrealizowane przez inwestorów indywidualnych (39,1%). Podobnie sytuacja kształtowała się trzy lata wcześniej, kiedy udział tych dwóch form budownictwa był również dominujący i wynosił łącznie 96,9%. W strukturze mieszkań oddanych do użytkowania na terenie ZPP w 2024 r. pozostałe formy budownictwa mieszkaniowego, tj. społeczne czynszowe, komunalne, spółdzielcze oraz zakładowe stanowiły odpowiednio: 2,8%, 2,5%, 0,5% oraz 0,2%.

Infrastruktura komunalna

W końcu 2024 r. w gminach należących do ekoregionu Zielone Płuca Polski z sieci wodociągowej korzystało 3543,4 tys. osób, tj. 92,8% ogółu ludności ZPP i 10,2% ogółu korzystających z tej sieci na terenie kraju. Oznacza to spadek liczby korzystających z wodociągów o 107,8 tys. osób (o 3,0%), ale wzrost odsetka takiej ludności w ogólnej liczbie mieszkańców (o 0,3 p. proc.) w odniesieniu do stanu zanotowanego trzy lata wcześniej. W końcu grudnia 2024 r. odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w miastach ekoregionu wynosił 97,2%, a na terenach wiejskich – 87,6%.

W końcu 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski z sieci kanalizacyjnej korzystało 2528,7 tys. osób, tj. 66,3% ogółu ludności ZPP i 9,3% ludności korzystającej z tej sieci w kraju. Na obszarze ekoregionu nastąpił spadek liczby (o 1,9%), ale równocześnie wzrost odsetka (o 1,0 p. proc.) korzystającej z niej ludności w porównaniu ze stanem w końcu 2021 r. Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie mieszkańców miast ZPP kształtował się na poziomie 92,9%, a wsi – 34,5%.

W końcu analizowanego roku na obszarze Zielonych Płuc Polski liczba korzystających z gazu sieciowego wynosiła 1410,4 tys. osób. Stanowili oni 37,0% ogółu ludności ZPP i 6,6% ogółu korzystających z tej sieci na terenie kraju. W odniesieniu do stanu zanotowanego w końcu 2021 r. liczba korzystających z gazu z sieci wzrosła o 1,6%, a jej udział w ogólnej liczbie mieszkańców ekoregionu zwiększył się o 1,8 p. proc. Odsetek ludności korzystającej z gazu w miastach ZPP osiągnął poziom 59,1%, a na wsi – 10,6%.

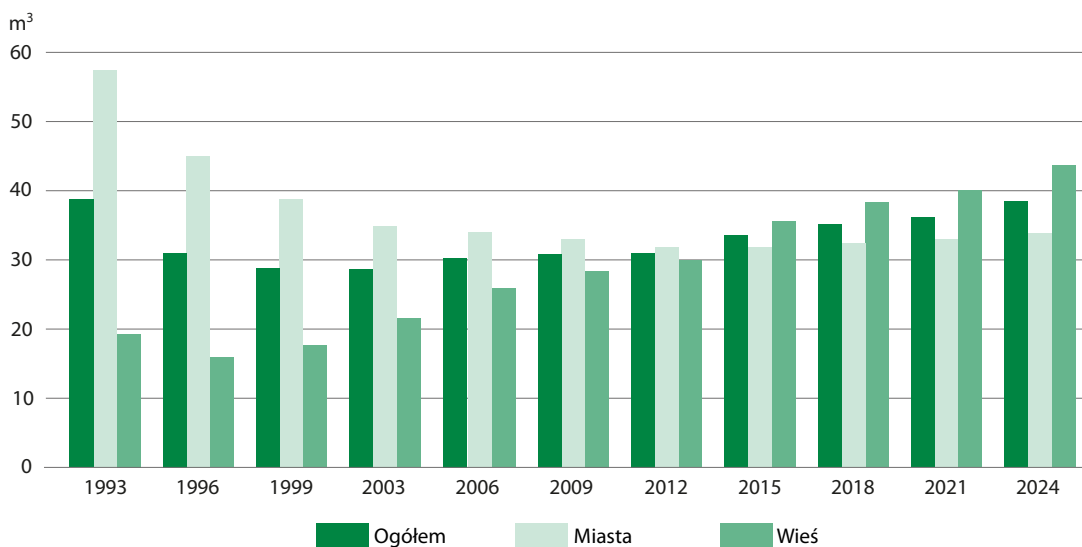
W końcu 2024 r. udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków wśród ludności ogółem zamieszkałej na obszarze Zielonych Płuc Polski wynosił 68,9% i był o 7,3 p. proc. niższy niż w kraju, a w porównaniu z zanotowanym trzy lata wcześniej zwiększył się o 1,1 p. proc. W miastach należących do ZPP z oczyszczalni ścieków korzystało 95,7% ludności, natomiast na terenach wiejskich – 37,1%.

Według stanu w dniu 31 grudnia 2024 r., na terenie Zielonych Płuc Polski długość sieci wodociągowej (rozdzielczej wraz z przesyłową) wynosiła 55,9 tys. km, stanowiąc 16,2% długości tej sieci w kraju, a liczba przyłączy wodociągowych – 700,6 tys. szt., tj. 11,0% ich ogółu w Polsce. W porównaniu ze stanem w końcu 2021 r. długość sieci wodociągowej (rozdzielczej i przesyłowej) na obszarze ekoregionu zwiększyła się o 1,4 tys. km (o 2,6%), przy jednoczesnym wzroście liczby przyłączy do budynków o 30,1 tys. szt. (o 4,5%). Zdecydowana większość sieci wodociągowej (85,8% ogółu) oraz przyłączy (68,1%) zlokalizowana była na terenach wiejskich. Na obszarze ZPP gęstość sieci wodociągowej (rozdzielczej wraz z przesyłową) wynosiła przeciętnie 88,0 km/100 km² (w Polsce – 109,5 km/100 km²), przy czym zagęszczenie sieci na terenach miejskich kształtowało się na poziomie 345,8 km/100 km² i było znacznie wyższe niż na obszarach wiejskich, gdzie wskaźnik ten wynosił 78,4 km/100 km².

Według stanu w końcu grudnia 2024 r., sieć kanalizacyjna w gminach należących do ZPP osiągnęła długość 18,0 tys. km i stanowiła 9,7% ogólnej długości sieci kanalizacyjnej w Polsce. Liczba przyłączy do budynków wynosiła 350,6 tys. szt., tj. 8,7% ich ogólnej liczby w kraju. Na obszarze ekoregionu w porównaniu z końcem 2021 r. długość sieci kanalizacyjnej zwiększyła się o 1,0 tys. km (o 5,8%), przy równoczesnym wzroście liczby przyłączy do budynków o 24,3 tys. szt. (o 7,4%). W końcu 2024 r. w gminach ZPP gęstość sieci kanalizacyjnej wynosiła 28,3 km/100 km² (w Polsce – 59,2 km/100 km²), przy czym wskaźnik ten w miastach osiągnął poziom 303,6 km/100 km² i był znacznie wyższy niż na wsi, gdzie jego wartość wynosiła 18,0 km/100 km².

W 2024 r. na obszarze ZPP zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosło 38,3 m³ (w kraju – 35,5 m³). W porównaniu z 2021 r. zwiększyło się ono o 2,3 m³. Wyższy wskaźnik odnotowano na wsi (43,6 m³) niż w miastach (33,8 m³), podczas gdy w Polsce sytuacja w tym zakresie kształtowała się odwrotnie (odpowiednio 33,5 m³ i 36,9 m³).

Wykres 19. Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca

Rozdział 6. Edukacja i wychowanie

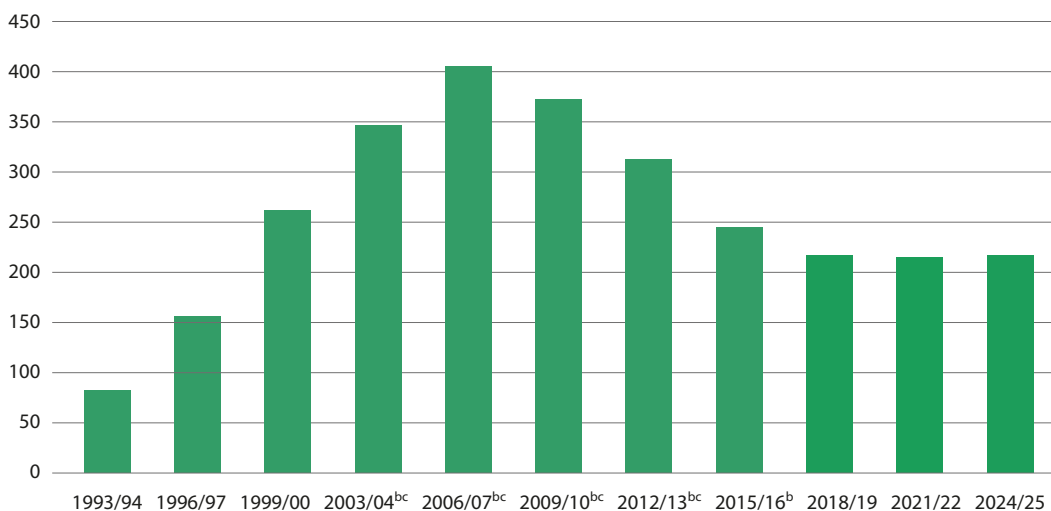
We wrześniu 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski funkcjonowało 1559 szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży, tj. 11,1% ogółu takich szkół w kraju. W roku szkolnym 2024/25 na obszarze ekoregionu w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży uczyło się 319,6 tys. osób, czyli 9,9% wszystkich uczniów tego typu szkół w Polsce. W gminach należących do ZPP liczba takich placówek zmniejszyła się o 44, a liczba kształcących się w nich uczniów zwiększyła się o 0,8% w porównaniu z zanotowaną trzy lata wcześniej.

We wrześniu 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski funkcjonowało 790 ponadpodstawowych szkół dla młodzieży (w kraju – 6945), w których kształciło się łącznie 170,1 tys. uczniów. Uczniowie szkół ponadpodstawowych na obszarze ZPP stanowili 10,0% ogółu uczniów na tym etapie kształcenia w Polsce. W porównaniu z rokiem szkolnym 2021/22 na terenie ekoregionu przybyło 36 tego typu placówek, a liczba ich uczniów zwiększyła się o 5,4%. W roku szkolnym 2024/25 wśród szkół ponadpodstawowych najwięcej uczniów skupiały licea ogólnokształcące, do których uczęszczało 73,0 tys. młodzieży. Dużą grupę, liczącą 72,2 tys. osób, tworzyli także uczniowie techników i ogólnokształcących szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe. W branżowych szkołach I i II stopnia oraz szkołach specjalnych przysposabiających do pracy uczyło się 24,9 tys. młodzieży.

Dopełnienie edukacji na poziomie średnim zawodowym stanowiły szkoły policealne. W końcu września 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski działalność oświatową prowadziło 131 placówek tego typu (w kraju – 1215). W odniesieniu do stanu sprzed trzech lat ich liczba zmniejszyła się o 6 jednostek. Na początku roku szkolnego 2024/25 do szkół policealnych uczęszczało łącznie 22,9 tys. słuchaczy, tj. 9,3% ogółu osób w Polsce kształcących się w tego typu placówkach. Liczba uczniów tych szkół zlokalizowanych na obszarze ekoregionu zwiększyła się o 7,9% w porównaniu z zanotowaną trzy lata wcześniej.

W roku akademickim 2024/25 na terenie Zielonych Płuc Polski funkcjonowało 25 uczelni mających siedzibę na obszarze ZPP (tj. 7,4% ich ogólnej liczby w kraju) oraz 26 filii uczelni mających siedzibę poza obszarem ekoregionu (odpowiednio 15,3%). W odniesieniu do roku akademickiego 2021/22 liczba uczelni zmniejszyła się o 3, a liczba filii zlokalizowanych na tym terenie zwiększyła się o 3.

**Wykres 20. Studenci^a na 10 tys. ludności
Stan w dniu 31 grudnia**

a łącznie z cudzoziemcami. b Stan w dniu 30 listopada. c Bez szkół resortów obrony narodowej oraz spraw wewnętrznych i administracji.

W końcu grudnia 2024 r. w omawianych placówkach kształciło się 82,5 tys. studentów (łącznie z cudzoziemcami), którzy stanowili 6,4% ogółu studentów w Polsce. W końcu analizowanego roku liczba osób studiujących na obszarze Zielonych Płuc Polski kształtowała się na zbliżonym poziomie w odniesieniu do zanotowanej trzy lata wcześniej. Przeważającą grupę tworzyli wśród nich studenci studiów stacjonarnych, których udział w ogólnej liczbie studentów wynosił 70,2%.

Na terenie Zielonych Płuc Polski w końcu września 2024 r. działało 2327 placówek wychowania przedszkolnego, które stanowiły 10,4% wszystkich placówek tego typu w kraju. W porównaniu ze stanem na początku roku szkolnego 2021/22 ich liczba na obszarze ekoregionu zmniejszyła się o 52. Wśród omawianych placówek funkcjonowało 1178 przedszkoli, 1002 oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych oraz 134 punkty przedszkolne i 13 zespołów wychowania przedszkolnego. Wychowaniem przedszkolnym w gminach ZPP w roku szkolnym 2024/25 objęto 143,7 tys. dzieci, tj. 9,9% ogółu dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w Polsce. Do placówek zlokalizowanych na terenie ekoregionu w analizowanym roku uczęszczało o 0,7% mniej dzieci niż trzy lata wcześniej.

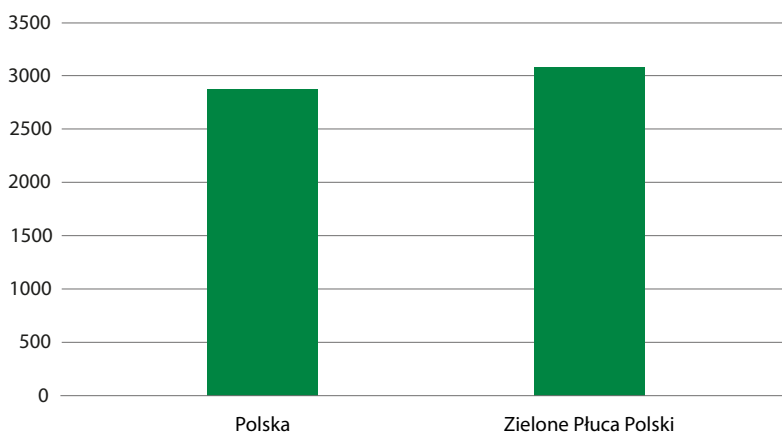
Rozdział 7. Ochrona zdrowia i pomoc społeczna

Ochrona zdrowia

W końcu 2024 r. w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na terenie Zielonych Płuc Polski działały 2503 przychodnie i 418 praktyk lekarskich, realizujących świadczenia finansowane ze środków publicznych. Ich udział w kraju kształtował się odpowiednio na poziomie 10,3% i 13,8%. W porównaniu ze stanem w końcu 2021 r. liczba przychodni na obszarze ZPP wzrosła o 6,1%, natomiast liczba praktyk lekarskich zmniejszyła się o 7,3%.

Na terenie ekoregionu w końcu 2024 r. sprzedaż leków i środków medycznych zajmowały się 1233 apteki ogólnodostępne i punkty apteczne, które stanowiły 10,0% ogólnej liczby tych placówek w Polsce. W okresie trzech lat zmniejszyła się zarówno liczba aptek, jak i punktów aptecznych – odpowiednio o 4,0% i 14,5%.

Wykres 21. Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną i punkt apteczny w 2024 r. Stan w dniu 31 grudnia

Na 1 aptekę i punkt apteczny w gminach należących do Zielonych Płuc Polski w końcu 2024 r. przypadało 3095 osób, tj. o 116 osób więcej niż trzy lata wcześniej. W Polsce w omawianym okresie liczba osób przypadająca na 1 aptekę i punkt apteczny zmniejszyła się o 32 osoby i w końcu 2024 r. wynosiła 2881.

Według stanu w końcu 2024 r., placówki opieki nad dziećmi do lat trzech zlokalizowane na terenie Zielonych Płuc Polski dysponowały łącznie 18,1 tys. miejsc (tj. o 19,8% więcej niż w końcu 2021 r.), co stanowiło 8,1% miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych w kraju.

Pomoc społeczna

W końcu 2024 r. na terenie Zielonych Płuc Polski działalność prowadziło 270 placówek **stacjonarnej pomocy społecznej**, tj. o 31 placówek więcej niż trzy lata wcześniej. Stanowiły one 11,8% ogółu instytucji świadczących usługi w ramach systemu pomocy społecznej w Polsce.

Stacjonarne zakłady pomocy społecznej na obszarze ZPP, według stanu w końcu grudnia 2024 r., dysponowały łącznie 14,4 tys. miejsc (w Polsce – 134,1 tys. miejsc). Ich liczba zwiększyła się o 3,2% w porównaniu z zanotowaną w końcu 2021 r.

W końcu analizowanego roku w domach i zakładach pomocy społecznej na terenie ekoregionu przebywało 13,4 tys. mieszkańców (w kraju – 124,5 tys.), tj. o 5,9% więcej niż trzy lata wcześniej.

Rozdział 8. Kultura. Turystyka

W końcu 2024 r. na terenie ZPP działało 848 **bibliotek publicznych** (łącznie z filiami) oraz 142 **punkty biblioteczne**. Ich udział w Polsce kształtował się odpowiednio na poziomie 11,2% i 20,6%. Liczba bibliotek publicznych i filii w ekoregionie systematycznie maleje. W końcu 2024 r. zanotowano ich o 14 (tj. o 1,6%) mniej niż trzy lata wcześniej. Liczba punktów bibliotecznych, organizowanych najczęściej społecznie w ośrodkach wypoczynku lub rejonach, gdzie jest trudny dostęp potencjalnego czytelnika do biblioteki lub filii, również zmniejszyła się w analizowanym okresie (o 27, tj. o 16,0%). Według stanu w dniu 31 grudnia 2024 r., w zbiorach placówek bibliotecznych znajdowało się 13,7 mln woluminów, tj. o 0,4% więcej niż w końcu 2021 r.

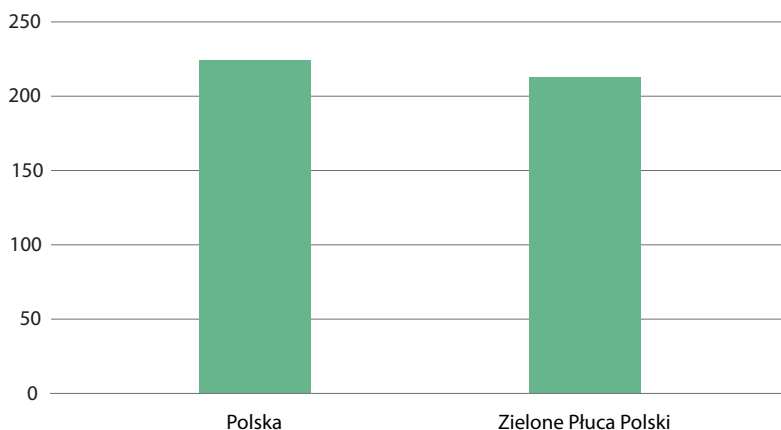
W 2024 r. na terenie ZPP zanotowano 429,2 tys. czytelników. Ich udział w ogólnej liczbie wypożyczających w kraju ukształtował się na poziomie 8,0%. W porównaniu z 2021 r. zaobserwowano wzrost liczby czytelników o 6,9%. Na 1 placówkę biblioteczną w ekoregionie przypadało 434 czytelników, tj. o 218 mniej niż średnio w Polsce. W miastach na obszarze Zielonych Płuc Polski na 1 placówkę biblioteczną przypadało 5 razy więcej czytelników niż na wsi.

Według stanu w końcu 2024 r., na terenie ZPP prowadziło działalność 116 **muzeów i oddziałów muzealnych**, co stanowiło 11,8% tych instytucji w kraju. W odniesieniu do stanu sprzed trzech lat ich liczba wzrosła o 9, tj. o 8,4%. W 2024 r. muzea i wystawy odwiedziło 3436,9 tys. osób, (tj. o 70,3% więcej niż w 2021 r.), co stanowiło 7,7% zwiedzających w Polsce. Okazją do nieodpłatnego poznawania polskiego dziedzictwa narodowego jest corocznie organizowana „Noc muzeów”. Z tej formy zwiedzania w 2024 r. na obszarze ZPP skorzystało 79,6 tys. osób, co stanowiło 10,0% zwiedzających w tym czasie muzea w kraju.

W końcu grudnia 2024 r. na terenie gmin należących do Zielonych Płuc Polski działało 57 kin stałych (w końcu 2021 r. – 54), które stanowiły 10,7% ich ogólnej liczby w kraju. Kina stałe znajdujące się na obszarze ekoregionu dysponowały 24,7 tys. miejsc na widowni, tj. o 7,1% więcej niż trzy lata wcześniej. W 2024 r. odbyło się w nich 181,1 tys. seansów, w których uczestniczyło 3829,4 tys. widzów, tj. więcej w porównaniu z 2021 r. odpowiednio o 77,9% i 87,8%.

Według stanu w dniu 31 lipca 2024 r., na terenie ZPP działalność prowadziło 1085 turystycznych obiektów noclegowych posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych. Stanowiły one 10,5% wszystkich obiektów tego typu w Polsce. W odniesieniu do stanu w końcu lipca 2021 r. ich liczba na obszarze ekoregionu wzrosła o 35. Obiekty te w końcu lipca 2024 r. dysponowały 81,2 tys. miejsc noclegowych (w Polsce – 839,4 tys.), podczas gdy trzy lata wcześniej było ich o 4,5 tys. mniej.

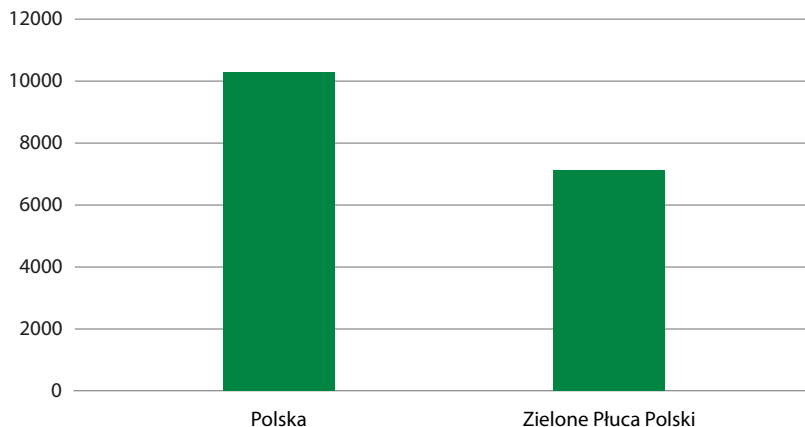
Wykres 22. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych^a na 10 tys. ludności w 2024 r. Stan w dniu 31 lipca

^a Dane dotyczą obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

W 2024 r. w turystycznych obiektach noclegowych zlokalizowanych na terenie Zielonych Płuc Polski zatrzymało się 2777,6 tys. turystów, a ich udział w ogólnej liczbie korzystających z noclegów w kraju wyniósł 7,2%. Liczba korzystających z noclegów na obszarze ekoregionu zwiększyła się o 43,4% w porównaniu z zanotowaną w 2021 r. Zdecydowana większość turystów (67,2%) przebywała w hotelach i motelach.

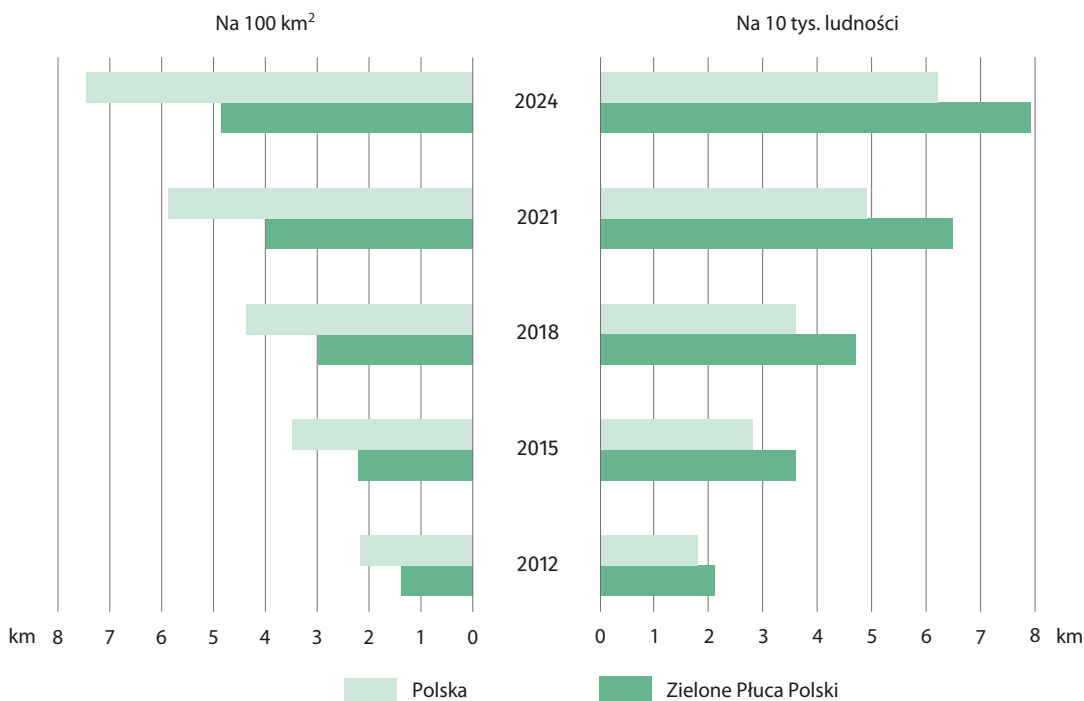
Wykres 23. Korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych^a na 10 tys. ludności w 2024 r.

^a Dane dotyczą obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

W końcu 2024 r. na terenie gmin należących do ZPP znajdowało się 3031,5 km dróg dla rowerów, tj. 13,1% ich ogólnej długości w kraju. Na obszarze ekoregionu długość tych dróg zwiększyła się o 499,3 km w odniesieniu do zanotowanej trzy lata wcześniej.

**Wykres 24. Długość dróg dla rowerów^a
Stan w dniu 31 grudnia**

^a Bez szlaków rowerowych.

W końcu analizowanego roku na 100 km² powierzchni ogólnej ekoregionu przypadało 4,8 km dróg dla rowerów, podczas gdy w kraju – 7,4 km. W porównaniu z końcem 2021r. wartość wskaźnika wzrosła odpowiednio o 0,8 km i 1,5 km. W przeliczeniu na 10 tys. ludności zamieszkałej na terenie ZPP w końcu grudnia 2021 r. długość dróg dla rowerów wynosiła 7,9 km, natomiast w Polsce – 6,2 km. W odniesieniu do stanu sprzed trzech lat omawiany wskaźnik zwiększył się odpowiednio o 1,4 km i 1,3 km.

Uwagi ogólne

Zielone Płuca Polski obejmują północno-wschodnią część kraju. Według stanu w dniu 31 grudnia 2024 r., w granicach Zielonych Płuc Polski znajdowało się 386 gmin położonych na terenie województw: podlaskiego (118 gmin), warmińsko-mazurskiego (115 gmin), mazowieckiego (114 gmin), kujawsko-pomorskiego (33 gminy) oraz pomorskiego (6 gmin). Pełny wykaz powiatów i gmin wchodzących w skład Zielonych Płuc Polski w końcu 2024 r. zamieszczono w tablicy II.

W publikacji zaprezentowano informacje dotyczące terenu Zielonych Płuc Polski, jednak w niektórych przypadkach (ze względu na brak danych na poziomie gmin) przedstawiono informacje dla powiatów, które przynajmniej w części wchodziły w skład omawianego obszaru. Tablice te opatrzone odpowiednimi notami.

Prezentowane w publikacji dane – jeśli nie zaznaczono inaczej – dotyczą **całej gospodarki narodowej**.

Dane prezentuje się w układzie **Polskiej Klasyfikacji Działalności – PKD 2007**, opracowanej na podstawie Statystycznej Klasyfikacji Działalności Gospodarczych we Wspólnocie Europejskiej – Statistical Classification of Economic Activities in the European Community – NACE Rev. 2. PKD 2007 została wprowadzona z dniem 1 stycznia 2008 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD).

W stosunku do obowiązującej PKD 2007 dokonano dodatkowego grupowania, ujmując pod pojęciem:

- **przemysł** – sekcje: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych” oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją”,
- **pozostałe usługi** – sekcje: „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, „Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca”, „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne”, „Edukacja”, „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna”, „Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją”, „Pozostała działalność usługowa” oraz „Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby”.

Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.

Przy przeliczeniach na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) danych według stanu w końcu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 grudnia, a przy przeliczeniach danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku – według stanu w dniu 30 czerwca.

Ze względu na zaokrąglenia danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się nieznacznie różnić od podanych wielkości „ogółem”.

Informacje statystyczne pochodzące ze źródeł spoza Głównego Urzędu Statystycznego opatrzone odpowiednimi notami.

Wyjaśnienia dotyczące podstawowych pojęć i metod opracowywania danych liczbowych znajdują się w uwagach metodologicznych, a bardziej szczegółowe informacje dotyczące poszczególnych dziedzin statystyki – w publikacjach tematycznych oraz w serii „Metodologia badań statystycznych”.

Uwagi metodologiczne

Stan i ochrona środowiska. Leśnictwo

Dane dotyczące **powierzchni zlewni** uzyskano z Mapy Podziału Hydrograficznego Polski w skali 1:10000. Przyjęte do obliczeń granice obszaru Zielonych Płuc Polski (ZPP) wyznaczono na podstawie wykazu gmin wchodzących w skład ZPP oraz elektronicznych map Państwowego Rejestru Granic.

Dane o **stanie geodezyjnym i kierunkach wykorzystania powierzchni** opracowano na podstawie ewidencji gruntów wprowadzonej rozporządzeniem Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii z dnia 27 lipca 2021 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków, sporządzonej przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

Dane o **gruntach rolnych i leśnych wyłączonych na cele nierolnicze i nieleśne** dotyczą gruntów, za które pobrano należności i opłaty w trybie ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Wyłączenie użytków rolnych zaliczonych do klas bonitacyjnych I–III, a także klas bonitacyjnych IV–VI wytworzonych z gleb pochodzenia organicznego oraz gruntów leśnych wymaga decyzji zezwalających na takie wyłączenie.

Dane o **gruntach zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania** dotyczą gruntów, które całkowicie utraciły wartości użytkowe (grunty zdewastowane) oraz gruntów, których wartość użytkowa zmalała w wyniku pogorszenia się warunków przyrodniczych lub wskutek zmian środowiska oraz działalności przemysłowej, a także wadliwej działalności rolniczej (grunty zdegradowane).

Rekultywacja gruntów polega na nadaniu lub przywróceniu gruntom zdegradowanym lub zdewastowanym wartości użytkowych lub przyrodniczych przez właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb, umocnienie skarp oraz odbudowanie lub zbudowanie niezbędnych dróg. Grunty zrehabilitowane podlegają zagospodarowaniu, czyli rolnictwu, leśnemu lub innemu rodzajowi użytkowania.

Informacje o **poborze wody** dotyczą:

1. W pozycji „na cele produkcyjne (poza rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem)” – jednostek organizacyjnych (włączając fermy przemysłowego chowu zwierząt oraz zakłady zajmujące się produkcją roślinną) wnoszących opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam³ i więcej wody podziemnej albo 20 dam³ i więcej wody powierzchniowej lub odprowadzających rocznie 20 dam³ i więcej ścieków.
2. W pozycji „napełnianie i uzupełnianie stawów rybnych” – jednostek organizacyjnych zużywających wodę na potrzeby eksploatacji stawów rybnych o powierzchni od 10 ha. Do 2018 r. łącznie z nawodnieniami w rolnictwie i leśnictwie.
3. W pozycji „eksploatacja sieci wodociągowej” – wszystkich jednostek nadzorujących pracę sieci wodociągowej (w tym również spółdzielni mieszkaniowych, spółek wodnych, zakładów usług wodnych, zakładów pracy itd.). Do 1998 r. przedsiębiorstw i zakładów wodociągowo-kanalizacyjnych, dla których organem założycielskim był wojewoda oraz pozostających w zarządzie samorządów terytorialnych.

Informacje o **ocenie jakości wody dostarczanej przez wodociągi** opracowywane są zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, na podstawie wyników badań przeprowadzanych przez laboratoria Państwowej Inspekcji Sanitarnej lub inne laboratoria o udokumentowanym systemie jakości prowadzonych badań zatwierdzonych przez Państwową Inspekcję Sanitarną.

Kontrola wodociągów przeprowadzana jest w punktach charakterystycznych dla danego wodociągu, uzgodnionych między terenowo właściwym państwowym inspektoratem sanitarnym a przedsiębiorstwem wodociągowo-kanalizacyjnym.

Wodę dostarczaną ludności do spożycia uznaje się za odpowiadającą lub nieodpowiadającą wymaganiom określonym w wyżej wymienionym rozporządzeniu na podstawie wyników badań mikrobiologicznych, fizykochemicznych oraz organoleptycznych.

Dane o **ściekach** dotyczą ścieków odprowadzonych do wód lub do ziemi przez jednostki określone na str. 40 w informacjach o poborze wody (pkt. 1 i 3).

Jako **ścieki wymagające oczyszczenia** przyjęto wody odprowadzane siecią kanałów lub rowów otwartych bezpośrednio do wód lub do ziemi albo do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami z odwadniania zakładów górniczych i chłodniczymi), z innych jednostek oraz z gospodarstw domowych.

Wody chłodnicze są to wody używane w procesach produkcyjnych, głównie w elektrowniach ciepłych, do celów chłodzenia. Są one zwykle podgrzane i powodują tzw. zanieczyszczenie termiczne wód.

Dane o **ściekach oczyszczanych** dotyczą ścieków oczyszczanych mechanicznie, chemicznie, biologicznie oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów i odprowadzonych do wód lub do ziemi.

Przez **ścieki oczyszczane mechanicznie** rozumie się ścieki poddane procesowi usuwania jedynie zanieczyszczeń nierozpuszczalnych, tj. ciał stałych i tłuszczów ulegających osadzeniu lub flotacji.

Chemiczne oczyszczanie ścieków polega na wytrącaniu niektórych związków rozpuszczalnych względnie ich neutralizacji metodami chemicznymi, takimi jak koagulacja, sorpcja na węglu aktywnym itp.

Biologiczne oczyszczanie ścieków następuje w procesie mineralizacji przez drobnoustroje w środowisku wodnym w sposób naturalny (np. poprzez rolnicze wykorzystanie ścieków, zraszanie pól, stawy rybne) lub w urządzeniach sztucznych (złoża biologiczne, osad czynny) i polega na usuwaniu ze ścieków zanieczyszczeń organicznych oraz związków biogenych i refrakcyjnych.

Podwyższone usuwanie biogenów w ściekach następuje w oczyszczalniach ścieków o wysokoefektywnych technologiach oczyszczania (głównie biologicznych, a także chemicznych) umożliwiających zwiększoną redukcję azotu i fosforu.

Kilkustopniowe oczyszczanie odprowadzanych ścieków, np. biologiczne z podwyższonym usuwaniem biogenów lub mechaniczno-chemiczno-biologiczne, zakwalifikowano do najwyższego stopnia oczyszczania (z podwyższonym usuwaniem biogenów, biologicznego lub chemicznego).

Komunalne oczyszczalnie ścieków obejmują wszystkie oczyszczalnie pracujące na sieci kanalizacyjnej. Nie są objęte badaniami statystycznymi oczyszczalnie przydomowe (pryzagrodowe) lub oczyszczające ścieki wyłącznie dowożone (oczyszczalnie niepracujące na sieci kanalizacyjnej). Od 2003 r. komunalne oczyszczalnie chemiczne zakwalifikowano albo do oczyszczalni o podwyższonym stopniu usuwania biogenów, albo do oczyszczalni mechanicznych.

Równoważna liczba mieszkańców (RLM) wyraża wielokrotność ładunku zanieczyszczeń w ściekach w stosunku do jednostkowego ładunku w ściekach odprowadzonych od jednego mieszkańca w ciągu doby (określonego jako BZT₅ równe 60 g O₂/dobę).

Przez **osady ściekowe** rozumie się pochodzące z oczyszczalni ścieków osady z komór fermentacyjnych oraz innych instalacji służących do oczyszczania ścieków.

Informacje o **emisji i redukcji zanieczyszczeń powietrza** z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza dotyczą jednostek ustalonych przez Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 r. za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze według stawek określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1986 r. w sprawie opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian.

Ustalona zbiorowość badanych jednostek, utrzymywana corocznie co zapewnia m.in. porównywalność wyników badań, może być powiększana jedynie w szczególnych przypadkach, np. o jednostki nowo uruchomione lub rozbudowane o wysokiej skali progowej emisji zanieczyszczeń.

Dane o **emisji zanieczyszczeń pyłowych** dotyczą pyłów: ze spalania paliw, cementowo-wapienniczych i materiałów ogniotrwałych, krzemowych, nawozów sztucznych, węglowo-grafitowych, sadzy oraz innych rodzajów zanieczyszczeń pyłowych.

Dane o **emisji zanieczyszczeń gazowych** dotyczą: dwutlenku siarki, tlenku węgla, dwutlenku węgla, tlenków azotu, węglowodorów oraz innych rodzajów zanieczyszczeń gazowych.

Dane o emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych obejmują emisję zorganizowaną (z urządzeń technologicznych i ogrzewczych) oraz niezorganizowaną (z hałd, składowisk, w toku przeładunku, z hal produkcyjnych itp.).

Dane o **ilości zatrzymanych i zneutralizowanych zanieczyszczeń pyłowych i gazowych** obrazują rozmiary zanieczyszczeń zredukowanych w urządzeniach do ochrony powietrza zainstalowanych w zakładach uznanych za szczególnie uciążliwe dla atmosfery.

Wskaźnik redukcji zanieczyszczeń pyłowych (gazowych) wyraża procentowy stosunek ilości zanieczyszczeń pyłowych (gazowych) zatrzymanych w urządzeniach oczyszczających do ilości wytworzonych zanieczyszczeń pyłowych (gazowych). Im wartość tego wskaźnika jest bliższa 100%, tym większy i o wyższej skuteczności działania jest potencjał ochronny zakładu oraz mniejsza jego uciążliwość dla czystości powietrza atmosferycznego. Wskaźnik dotyczący stopnia redukcji zanieczyszczeń gazowych został wyliczony i przedstawiony bez uwzględnienia emisji dwutlenku węgla.

Ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody (m.in. dziko występujących oraz objętych ochroną gatunkową roślin, zwierząt i grzybów, zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia, siedlisk przyrodniczych); formami ochrony przyrody są: parki narodowe, rezerwaty przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Podstawą prawną regulującą ustanowienie form ochrony przyrody jest ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody; formy te tworzone są w drodze rozporządzenia Rady Ministrów lub ministra właściwego do spraw środowiska, zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska, uchwały sejmiku województwa lub rady gminy.

Parki narodowe obejmują obszary wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na których ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe. Parki narodowe tworzy się w celu zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywrócenia właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz odtworzenia zniekształconych siedlisk: przyrodniczych, roślin, zwierząt lub grzybów.

Rezerwaty przyrody obejmują obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska: roślin, zwierząt i grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.

Parki krajobrazowe obejmują obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania i popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Obszary chronionego krajobrazu obejmują tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnią funkcję korytarzy ekologicznych.

Stanowiska dokumentacyjne są to niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych.

Użytki ekologiczne są to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej, jak: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, wychodnie skalne, skarpy itp.

Zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne.

Sieć **Natura 2000** obejmuje obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) oraz specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO), które do czasu utworzenia w drodze odpowiedniego aktu prawnego prawa krajowego są obszarami mającymi znaczenie dla Wspólnoty (OZW). Podstawą prawną jej funkcjonowania są: Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, określająca kryteria do wyznaczania ostoi dla gatunków ptaków zagrożonych wyginięciem oraz Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, określająca zasady ochrony pozostałych gatunków zwierząt, a także roślin i siedlisk przyrodniczych oraz procedury ochrony obszarów szczególnie ważnych przyrodniczo.

Obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) to obszary wyznaczone, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, w celu ochrony populacji dziko występujących gatunków ptaków, w granicach których ptaki mają korzystne warunki bytowania w ciągu całego życia, w dowolnym jego okresie albo stadium rozwoju.

Specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) to obszary wyznaczone, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, w celu trwałej ochrony siedlisk przyrodniczych lub populacji zagrożonych wyginięciem gatunków roślin lub zwierząt w celu odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub właściwego stanu ochrony gatunków.

Powierzchnie obszarów specjalnej ochrony ptaków i specjalnych obszarów ochrony siedlisk mogą się częściowo lub w całości pokrywać ze sobą oraz z innymi formami ochrony przyrody.

Pomniki przyrody są to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyiska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie.

Parki spacerowo-wypoczynkowe są to tereny zieleni z roślinnością wysoką i niską o powierzchni co najmniej 2 ha, urządzone i konserwowane z przeznaczeniem na cele wypoczynkowe ludności, wyposażone w drogi, aleje spacerowe, ławki, place zabaw itp.

Zieleńce są to obiekty o powierzchni poniżej 2 ha, w których funkcji dominuje wypoczynek.

Tereny zieleni osiedlowej występują przy zabudowie mieszkaniowej, pełnią funkcję wypoczynkową, izolacyjną i estetyczną.

Wypłata odszkodowań za **szkody wyrządzone przez zwierzęta prawnie chronione** dokonywana jest na mocy art. 126 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Zgodnie z tą ustawą, Skarb Państwa odpowiada za szkody wyrządzone przez żubry, wilki, rysie, niedźwiedzie, bobry. Szacowaniem szkód wyrządzonych przez zwierzęta objęte ochroną gatunkową zajmują się Regionalne Dyrekcje Ochrony Środowiska.

Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do których pozbycia się jest obowiązany. Dane o odpadach od 2013 r. są opracowywane w oparciu o ustawę z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.

Prezentowane rodzaje odpadów są zgodne z katalogiem odpadów wprowadzonym rozporządzeniem Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 2 stycznia 2020 r.

Informacje o ilości i rodzajach odpadów dotyczą zakładów, które wytworzyły na terenie jednej gminy w ciągu roku powyżej 1 tys. t odpadów lub nagromadziły 1 mln t i więcej odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych).

Przez **odzysk odpadów** rozumie się jakiegokolwiek proces, którego głównym wynikiem jest to, aby odpady służyły użytecznemu zastosowaniu przez zastąpienie innych materiałów. Pełna definicja odzysku odpadów zawarta jest w ustawie z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.

Przez **unieszkodliwianie odpadów** rozumie się proces niebędący odzyskiem, nawet jeżeli wtórnym skutkiem takiego procesu jest odzysk substancji lub energii.

Przez **termiczne przekształcanie odpadów** rozumie się spalanie odpadów przez ich utlenianie oraz inne procesy, w tym: zgazowanie, proces plazmowy, rozkład pirolityczny, prowadzone w przeznaczonych do tego instalacjach lub urządzeniach (m.in. spalarniach odpadów) na zasadach określonych w przepisach szczegółowych.

Przez **odpady składowane** należy rozumieć odpady usunięte na składowiska (wysypiska, hałdy, stawy osadowe) własne zakładów lub obce.

Magazynowanie odpadów jest to czasowe przechowywanie odpadów, które obejmuje: wstępne magazynowanie odpadów przez ich wytwórcę, tymczasowe magazynowanie odpadów przez prowadzącego zbieranie odpadów, magazynowanie odpadów przez prowadzącego przetwarzanie odpadów.

Dane o **odpadach dotychczas składowanych (nagromadzonych)** dotyczą ilości odpadów zdeponowanych na terenach własnych zakładów w wyniku składowania w roku sprawozdawczym i w latach poprzednich.

Przez **zrekultywowane tereny składowania odpadów** należy rozumieć tereny, których eksploatacja została zakończona i na których zostały przeprowadzone prace polegające na nadaniu lub przywróceniu im wartości użytkowych poprzez m.in. właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowanie stosunków wodnych.

Dane o **odpadach komunalnych** dotyczą odpadów powstających w gospodarstwach domowych (z wyłączeniem pojazdów wycofanych z eksploatacji), a także odpadów niezawierających odpadów niebezpiecznych pochodzących od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Dane o **nieczystościach ciekłych** dotyczą nieczystości wywiezionych do oczyszczalni ścieków lub stacji zlewnych, pochodzących z gospodarstw domowych, budynków użyteczności publicznej oraz budynków jednostek prowadzących działalność gospodarczą – w przypadku gdy nie są odprowadzane siecią kanalizacyjną.

Zbiornik bezodpływowy to instalacja i urządzenie przeznaczone do gromadzenia nieczystości ciekłych w miejscu ich powstawania.

Oczyszczalnia przydomowa to zespół urządzeń służący do neutralizacji ścieków wytwarzanych w jednym lub kilku gospodarstwach domowych.

Nakłady inwestycyjne są to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja, adaptacja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji. Nakłady inwestycyjne dzielą się na nakłady na środki trwałe oraz pozostałe nakłady.

Dane o **nakładach na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej oraz ich efektach rzeczowych** prezentuje się zgodnie z Polską Klasyfikacją Statystyczną dotyczącą Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska, wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 marca 1999 r. Klasyfikacja ta opracowana została na podstawie Międzynarodowej Standardowej Statystycznej Klasyfikacji EKG/ONZ dotyczącej Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska oraz Europejskiego Systemu Zbierania Informacji Ekonomicznych dotyczących Środowiska (SERIEE) wdrożonego przez Unię Europejską.

Informacje w zakresie **leśnictwa** dotyczą:

1. Lasów publicznych stanowiących własność:
 - a. Skarbu Państwa zarządzanych oraz użytkowanych czasowo lub wieczyście przez:

- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe (w skrócie „Lasy Państwowe”), nadzorowane przez ministra właściwego do spraw środowiska,
 - jednostki ochrony przyrody (parki narodowe),
 - jednostki organizacyjne innych ministrów, wojewodów, gmin lub związków komunalnych i Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (do 31 sierpnia 2017 r. – Agencja Nieruchomości Rolnych),
 - inne osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne;
- b. gmin (w tym gmin mających od 1999 r. również status miasta na prawach powiatu);
- c. innych jednostek publicznych.
2. Lasów prywatnych stanowiących własność:
- a. osób fizycznych;
 - b. wspólnot gruntowych będących własnością wszystkich lub części mieszkańców wsi;
 - c. spółdzielni produkcji rolnej;
 - d. innych osób prawnych, np. kościołów i związków wyznaniowych, organizacji społecznych oraz spółek prywatnych.

Powierzchnia gruntów leśnych w rozumieniu ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach obejmuje:

- **powierzchnię lasów**, tj. grunty o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha pokryte roślinnością leśną (powierzchnia zalesiona) lub przejściowo jej pozbawione (powierzchnia niezalesiona). Są to grunty przeznaczone do produkcji leśnej lub stanowiące rezerwat przyrody lub wchodzące w skład parku narodowego albo wpisane do rejestrów zabytków,
- **grunty związane z gospodarką leśną**, zajęte pod wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej: budynki i budowle, urządzenia melioracji wodnych, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne. tereny pod liniami energetycznymi, szkółki leśne, miejsca składowania drewna, a także wykorzystywane na parkingi leśne i urządzenia turystyczne.

Lesistość (wskaźnik lesistości) obliczono jako udział powierzchni lasów w ogólnej powierzchni geodezyjnej kraju, ekoregionu, województwa.

Ludność

Tablice dotyczące stanu oraz struktury ludności według cech demograficznych, ruchu naturalnego i wędrówkowego opracowano na podstawie:

- wyników spisów powszechnych i szacunków ludności dokonanych przez Główny Urząd Statystyczny,
- rejestrów Kancelarii Prezesa Rady Ministrów – o migracjach wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały oraz pobyt czasowy,
- sprawozdawczości gmin – o migracjach wewnętrznych i zagranicznych na pobyt czasowy,
- sprawozdawczości urzędów stanu cywilnego – o zarejestrowanych małżeństwach, urodzeniach i zgonach.

Przez **ludność w wieku produkcyjnym** rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18–64 lata, dla kobiet 18–59 lat. Wśród ludności w wieku produkcyjnym wyróżnia się ludność w wieku mobilnym, tj. w wieku 18–44 lata i niemobilnym, tj. mężczyźni 45–64 lata, kobiety 45–59 lat. Przez ludność w wieku nieprodukcyjnym rozumie się **ludność w wieku przedprodukcyjnym**, tj. do 17 lat oraz **ludność w wieku poprodukcyjnym**, tj. mężczyźni – 65 lat i więcej, kobiety – 60 lat i więcej.

Dane o **ruchu naturalnym ludności** w podziale terytorialnym opracowano:

- małżeństwa – według miejsca zamieszkania męża przed ślubem, w przypadku gdy mąż przed ślubem mieszkał za granicą przyjmuje się miejsce zamieszkania żony w Polsce przed zawarciem związku małżeńskiego,
- urodzenia – według miejsca zamieszkania matki noworodka,
- zgony – według miejsca zamieszkania osoby zmarłej.

Dane o **migracjach wewnętrznych** ludności opracowano na podstawie informacji ewidencyjnych gmin o zameldowaniach osób na pobyt stały. Informacje te nie uwzględniają zmian adresu w obrębie tej samej gminy (miasta), z wyjątkiem gmin miejsko-wiejskich, dla których został zachowany podział na tereny miejskie i wiejskie.

Dane o **migracjach zagranicznych** ludności opracowano na podstawie informacji ewidencyjnych gmin o zameldowaniu osób przyjeżdżających do Polski na pobyt stały (imigracja) oraz o wymeldowaniach osób wyjeżdżających z Polski za granicę na stałe (emigracja).

Napływ ludności obejmuje zameldowania na pobyt stały, odpływ – wymeldowania ze stałego miejsca zamieszkania.

Rynek pracy

Dane o **pracujących w gospodarce narodowej** dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek (w formie wynagrodzenia za pracę) lub dochód; do pracujących zalicza się:

- pracowników najemnych, czyli osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, mianowanie, wybór) lub stosunku służbowego,
- pracujących na własny rachunek, łącznie z pomagającymi członkami rodziny,
- osoby wykonujące pracę nakładczą,
- członków spółdzielni produkcji rolnej,
- duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie.

Od 2022 r. dane o pracujących opracowano na podstawie administracyjnych źródeł danych według miejsca zamieszkania. Dane dotyczą pracujących we wszystkich podmiotach gospodarki narodowej.

Dane o **bezrobotnych zarejestrowanych** w powiatowych urzędach pracy prezentuje się zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Pod pojęciem **bezrobotnego** należy rozumieć osobę, która ukończyła 18 lat i nie osiągnęła wieku emerytalnego, jest osobą niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli jest to osoba niepełnosprawna – zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych (lub przystępującą do egzaminu eksternistycznego z zakresu programu nauczania tej szkoły oraz uczącą się w branżowej szkole II stopnia i szkole policealnej prowadzącej kształcenie w formie stacjonarnej lub zaocznej) lub szkół wyższych w systemie studiów niestacjonarnych, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, z dodatkowymi wyłączeniami dotyczącymi źródeł dochodów zapisanymi w ustawie.

Długotrwanie bezrobotni zarejestrowani to osoby pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych w miejscu pracy.

Mieszkania. Infrastruktura komunalna

Informacje o **zasobach mieszkaniowych i mieszkaniach oddanych do użytkowania** dotyczą mieszkań, a także izb i powierzchni użytkowej w tych mieszkaniach, znajdujących się w budynkach mieszkalnych i niemieskalnych. Dane nie obejmują lokali zbiorowego zamieszkania (hotelu pracowniczych, domów studenckich i internatów, domów opieki społecznej i in.) i pomieszczeń nieprzeznaczonych na cele mieszkalne, a z różnych względów zamieszkałych (pomieszczeń inwentarskich, barakowozów, statków, wagonów i in.).

Dane o **zasobach mieszkaniowych** podano na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych według stanu w dniu 31 grudnia, w każdorazowym podziale administracyjnym.

Bilanse zasobów mieszkaniowych sporządza się dla okresów międzyspisowych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego przyjmując za podstawę mieszkania zamieszkałe i niezamieszkałe, uwzględniając zmiany w podziale terytorialnym oraz przyrosty i ubytki zasobów mieszkaniowych.

Informacje o **mieszkaniach oddanych do użytkowania** dotyczą mieszkań: w nowych budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych, uzyskanych w wyniku rozbudowy budynków (w części stanowiącej rozbudowę) oraz przebudowy pomieszczeń niemieszkalnych.

Informacje o efektach **budownictwa**:

- **indywidualnego** dotyczą mieszkań realizowanych przez osoby fizyczne, fundacje, kościoły i związki wyznaniowe, z przeznaczeniem na użytek własny inwestora,
- **przeznaczonego na sprzedaż lub wynajem** dotyczą mieszkań realizowanych przez różnych inwestorów w celu osiągnięcia zysku z ich sprzedaży albo krótko- lub długoterminowego wynajmu, w tym na podstawie umów najmu instytucjonalnego z dojściem do własności,
- **spółdzielczego** dotyczą mieszkań realizowanych przez spółdzielnie mieszkaniowe, z przeznaczeniem dla osób będących członkami tych spółdzielni,
- **komunalnego (gminnego)** dotyczą mieszkań realizowanych w całości z budżetu gminy (głównie o charakterze socjalnym lub interwencyjnym),
- **społecznego czynszowego** dotyczą mieszkań realizowanych przez towarzystwa budownictwa społecznego lub społeczne inicjatywy mieszkaniowe (działające na zasadzie non-profit), z wykorzystaniem kredytu z Banku Gospodarstwa Krajowego,
- **zakładowego** dotyczą mieszkań realizowanych przez zakłady pracy (sektora publicznego i prywatnego), z przeznaczeniem na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych pracowników tych zakładów.

W związku ze zmianą metodologiczną, od 2018 r. dane o efektach budownictwa „indywidualnego” realizowanego z przeznaczeniem na sprzedaż lub wynajem w celu osiągnięcia zysku, zostały włączone do formy budownictwa „przeznaczone na sprzedaż lub wynajem”.

Informacje o urządzeniach i usługach komunalnych opracowano **metodą rodzaju działalności**, tj. według kryterium przeznaczenia urządzeń, niezależnie od przeważającego rodzaju działalności podmiotu gospodarczego.

Dane o urządzeniach komunalnych dotyczą urządzeń czynnych.

Dane o **korzystających z wodociągu i kanalizacji** obejmują ludność zamieszkałą w budynkach mieszkalnych dołączonych do określonej sieci.

Dane o **korzystających z gazu** dotyczą ludności w mieszkaniach wyposażonych w instalacje gazu z sieci.

Dane o ludności korzystającej z wodociągu, kanalizacji i gazu obejmują również ludność w budynkach zbiorowego zamieszkania.

Dane o **oczyszczalniach ścieków** dotyczą oczyszczalni pracujących na sieci kanalizacyjnej.

Do **miast obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków** zaliczono te miasta, z których ścieki komunalne przed odprowadzeniem do odbiornika były poddawane procesom oczyszczania mechanicznego, biologicznego lub z podwyższonym usuwaniem biogenów. W przypadku gdy miasto obsługiwane jest przez kilka oczyszczalni o różnym sposobie oczyszczania, o zakwalifikowaniu miasta do oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów decyduje przewaga ilości ścieków oczyszczanych przez ten rodzaj oczyszczalni.

Informacje o długości **sieci wodociągowej** dotyczą sieci rozdzielczej (bez przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i innych obiektów) oraz sieci przesyłowej (magistralnej), tj. przewodów doprowadzających wodę do sieci rozdzielczej.

Dane o długości **sieci kanalizacyjnej**, oprócz przewodów ulicznych, uwzględniają kolektory, tj. przewody odbierające ścieki z sieci ulicznej; nie uwzględniają natomiast kanałów przeznaczonych wyłącznie do odprowadzania wód opadowych.

Przez **przyłącza wodociągowe i kanalizacyjne** prowadzące do budynków mieszkalnych (łącznie z budynkami zbiorowego zamieszkania, jak np.: hotele pracownicze, domy studenckie i internaty, domy opieki społecznej) oraz **przyłącza gazowe** prowadzące do budynków (łącznie z budynkami niemieszkalnymi) rozumie się odgałęzienia łączące poszczególne budynki z siecią rozdzielczą lub w przypadku kanalizacji – z siecią ogólnospławną.

Zdrój uliczny jest to urządzenie zainstalowane do ulicznego przewodu wodociągowego, służące do pobierania wody przez ludność bezpośrednio z tego przewodu.

Dane o **zużyciu wody z wodociągów** w gospodarstwach domowych obejmują ilość wody pobranej z sieci wodociągowej za pomocą urządzeń zainstalowanych w budynku.

Edukacja i wychowanie

System edukacji w Polsce funkcjonuje zgodnie z ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, ustawą z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Od 1 września 2017 r. rozpoczęto reformę systemu edukacji, która wprowadziła 8-letnią szkołę podstawową, 4-letnie liceum ogólnokształcące, 5-letnie technikum, 3-letnią branżową szkołę I stopnia, 2-letnią branżową szkołę II stopnia oraz zlikwidowała gimnazja.

Prezentowane dane obejmują:

1. Placówki wychowania przedszkolnego.
2. Szkoły dla dzieci i młodzieży oraz dla dorosłych:
 - a. podstawowe;
 - b. gimnazja;
 - c. ponadpodstawowe, w tym policealne.
3. Uczelnie.

Szkoły dla dzieci i młodzieży (łącznie ze specjalnymi) obejmują:

1. Szkoły podstawowe, w tym szkoły filialne, szkoły artystyczne niedające uprawnień zawodowych, realizujące jednocześnie program szkoły podstawowej.
2. Gimnazja dla dzieci i młodzieży (funkcjonujące do roku szkolnego 2018/19).
3. Szkoły ponadpodstawowe:
 - a. 3-letnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy;
 - b. 3-letnie branżowe szkoły I stopnia (do roku szkolnego 2016/17 2-, 3-letnie zasadnicze szkoły zawodowe);
 - c. 2-letnie branżowe szkoły II stopnia;
 - d. 4-letnie licea ogólnokształcące (do roku szkolnego 2018/19 szkoły 3-letnie);
 - e. 5-letnie technika (do roku szkolnego 2018/19 szkoły 4-letnie);

- f. ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe (bez szkół specjalnych), które prezentuje się z wyłączeniem szkół realizujących wyłącznie kształcenie artystyczne;
- g. funkcjonujące do roku szkolnego 2013/14 3-letnie licea profilowane oraz 2-letnie uzupełniające licea ogólnokształcące i 3-letnie technika uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych.

Szkoły policealne – kształcące w formie dziennej, wieczorowej, zaocznej i stacjonarnej – obejmują:

1. Szkoły policealne (1-, 1,5- lub 2-letnie), łącznie ze szkołami specjalnymi.
2. Kolegia pracowników służb społecznych (3-letnie) – od roku szkolnego 2005/06.
3. Funkcjonujące do roku szkolnego 2015/16 nauczycielskie kolegia języków obcych (3-letnie) i kolegia nauczycielskie (3-letnie), w których absolwentom nie nadawano tytułu licencjata.

Uczelnie realizują kształcenie w formie studiów stacjonarnych (do roku akademickiego 2005/06 – dziennych) i niestacjonarnych (do roku akademickiego 2005/06 – wieczorowych, zaocznych i eksternistycznych). Informacje z zakresu uczelni:

1. Do roku akademickiego 2015/16 podawano łącznie z nauczycielskimi kolegiami języków obcych i kolegiami nauczycielskimi, w których absolwentom nadawano tytuł licencjata.
2. Obejmują cudzoziemców studiujących w Polsce (w tym studiujących w jednostkach zamiejscowych polskich uczelni za granicą).
3. Nie obejmują Polaków studiujących za granicą (z wyjątkiem osób studiujących w jednostkach zamiejscowych polskich uczelni za granicą).

Prezentowane informacje, z wyjątkiem danych o uczelniach, opracowano na podstawie systemu informacji oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji i Nauki.

Od roku akademickiego 2017/18 dane o uczelniach, z wyjątkiem danych o części uczelni prowadzonych przez kościoły i inne związki wyznaniowe, opracowano na podstawie Zintegrowanego Systemu Informacji o Nauce i Szkolnictwie Wyższym POL-on administrowanego przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

Placówki wychowania przedszkolnego obejmują przedszkola (łącznie ze specjalnymi), oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne: od roku szkolnego 2004/05 dzieci 6-letnie są objęte obowiązkiem odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w placówkach wychowania przedszkolnego, z wyjątkiem lat szkolnych 2011/12–2015/16, w których dotyczyło to dzieci 5-letnich.

Ochrona zdrowia i pomoc społeczna

Dane o **łózkach w szpitalach ogólnych** dotyczą łóżek znajdujących się stale w salach dla pacjentów, zajętych przez chorych lub przygotowanych na ich przyjęcie; nie obejmują miejsc dziennych na oddziałach szpitalnych.

Dane o **aptekach ogólnodostępnych** nie obejmują aptek działających w strukturze i na potrzeby szpitali.

Punkty apteczne są to ogólnodostępne punkty sprzedaży leków gotowych, których asortyment jest ściśle określony. Powinny być one usytuowane na terenach wiejskich.

Od 2024 r. dane o aptekach i punktach aptecznych opracowywane są na podstawie źródeł administracyjnych: Głównego Inspektoratu Farmaceutycznego, Narodowego Funduszu Zdrowia, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Dane o **domach i zakładach pomocy społecznej** dotyczą placówek, dla których organami prowadzącymi są: jednostki samorządu terytorialnego, stowarzyszenia, organizacje społeczne, kościoły i związki wyznaniowe, fundacje, osoby fizyczne i prawne.

Środowiskowa pomoc społeczna to pomoc świadczona na podstawie ustawy o pomocy społecznej przez lokalny (gminny, miejski, miejsko-wiejski) ośrodek pomocy społecznej w ramach zadań zleconych i własnych gminy, dla gospodarstw domowych i osób zamieszkałych na obszarze działania gminy. W miastach na prawach powiatu miejski ośrodek pomocy społecznej, oprócz zadań gminy, realizuje także zadania powiatu. W tych przypadkach ujmuje się dane tylko z zakresu zadań gminy. Środowiskowa pomoc społeczna jest zasadniczą (obok form stacjonarnych) częścią systemu pomocy społecznej jako instytucji polityki społecznej państwa.

Kultura. Turystyka

Placówki biblioteczne obejmują biblioteki publiczne, filie oraz punkty biblioteczne.

Stan księgozbioru (zbiór obejmujący książki i broszury oraz gazety i czasopisma) liczony jest w woluminach, tzn. w liczbie jednostek oprawionych w okładkę i posiadających samodzielną sygnaturę.

Wśród obiektów wpisanych do rejestru zabytków wyodrębniono następujące kategorie:

- urbanistyka (założenia przestrzenne) – układy urbanistyczne, ruralistyczne, dzielnice i osiedla, place i ulice (jako wnętrza urbanistyczne), strefy ochrony konserwatorskiej krajobrazu,
- sakralne (obiekty sakralne) – kościoły różnych wyznań, dzwonnice, kaplice, kaplice cmentarne, kapliczki przydrożne, figury,
- obronne (obiekty budownictwa obronnego) – mury obronne, bramy miejskie i forteczne, forty, arsenały, kordegardy, barbakany, bastiony, baszty,
- publiczne (budowle użyteczności publicznej) – siedziby władz, szkoły i internaty, banki, poczty, hotele i pensjonaty, teatry i kina, dworce kolejowe, szpitale i zakłady opiekuńcze, budynki administracyjne, hale widowiskowo-sportowe, kasyna, koszary i więzienia,
- zieleń – parki pałacowe i dworskie, ogrody dworskie, ogrody willowe (jako elementy komponowanych założeń), parki miejskie, aleje,
- folwarczne (zabudowa folwarczna) – oficyny mieszkalne i gospodarcze (w zespołach), budynki inwentarskie (w zespołach), budynki produkcyjne (w zespołach), budynki mieszkalno-użytkowe pracowników folwarcznych (czworaki, domki ogrodnika, leśniczego, doktora itp.), pojedyncze obiekty pozostałe po zespołach folwarcznych, spichlerze, magazyny,
- mieszkalne (domy mieszkalne) – domy, kamienice, chałupy wiejskie, pałace i dwory miejskie, plebanie, wikariaty i organistówki, klasztory, oficyny mieszkalne, domy w osiedlach (wyszczególnione w decyzjach przestrzennych), domy w osiedlach robotniczych (wpisane w zespołach przestrzennych),
- gospodarcze (budynki gospodarcze) – wszelkie pojedyncze obiekty gospodarskie w zagrodach wiejskich, spichlerze, magazyny jako obiekty samoistne poza zespołami folwarcznymi, budynki pomocnicze w obiektach użyteczności publicznej i domach mieszkalnych oraz w zakładach przemysłowych,
- przemysłowe (budownictwo przemysłowe) – zakłady przemysłowe, hale produkcyjne w zespołach fabrycznych, warsztaty, obiekty towarzyszące, parowozownie, kotłownie, wieże szybowe w kopalniach, pojedyncze budynki produkcyjne niezwiązane z zespołami folwarcznymi (kuźnie, olejarnie itp.), młyny, wiatraki, urządzenia hydrotechniczne, wodociągowe wieże ciśnień, mosty i wiadukty, elektrownie, gazownie i wodociągi,
- cmentarze – cmentarze komunalne, wojenne, wyznaniowe, kwatery cmentarne, pojedyncze groby i mogiły, mauzolea,
- zamki,
- pałace – pałace wiejskie (ośrodki dóbr), pałace miejskie (w zespołach rezydencjonalnych),
- dwory – dwory wiejskie (ośrodki dóbr), dwory podmiejskie (w zespołach rezydencjonalnych), dwory obronne (wieże mieszkalne),

- inne – ogrodzenia, bramy, łączniki, piwnice, pomniki, fontanny i studnie, mała architektura parkowa (altany, grotty, pawilony) i inne.

Dane dotyczące **ruchu granicznego** obejmują wyłącznie granice Polski będące jednocześnie zewnętrznymi granicami strefy Schengen. Polska stała się częścią strefy Schengen z dniem 21 grudnia 2007 r.

Baza noclegowa turystyki dotyczy turystycznych obiektów noclegowych, tj. obejmuje obiekty hotelowe i pozostałe obiekty (od 2011 r. posiadające 10 i więcej miejsc noclegowych; do 2010 r. bez pokoi gościnnych i kwater agroturystycznych).

W informacjach o **obiektach i miejscach noclegowych turystyki** nie uwzględnia się obiektów i miejsc w obiektach przejściowo nieczynnych z powodu przebudowy, remontu itp.

Droga dla rowerów to droga lub część drogi niebędącej jezdnią oznaczona odpowiednimi znakami drogowymi (np. C-13, C-13/16) przeznaczona do ruchu rowerów, hulajnóg elektrycznych i urządzeń transportu osobistego oraz osób poruszających się przy użyciu urządzenia wspomagającego ruch i ruchu pieszych, w przypadkach przewidzianych w ustawie.

Dane uwzględniają długość dróg dla rowerów będących odpowiednio w obszarze właściwości gminy, starostwa i urzędu marszałkowskiego (bez długości szlaków rowerowych), czyli: samodzielnych dróg dla rowerów (położonych w pasie drogi); dróg wydzielonych z jezdni; dróg wydzielonych z chodnika; dróg zawartych w ciągach pieszo-rowerowych. Za długość dróg dla rowerów należy uważać długość dróg przebiegających w jednym kierunku. Długość dróg położonych po dwóch stronach drogi jest liczona odrębnie. Ujęto drogi służące głównie do celów komunikacyjnych, natomiast nie ujęto dróg służących do celów turystycznych, tzw. szlaków rowerowych (np. położonych w lesie).

Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON

Prezentowane dane dotyczące **podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON** obejmują osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, zaklasyfikowane do poszczególnych działów PKD 2007 według przeważającego rodzaju działalności.

Krajowy rejestr urzędowy podmiotów gospodarki narodowej, zwany dalej rejestrem REGON, jest rejestrem administracyjnym prowadzonym przez Prezesa GUS. Zasady prowadzenia rejestru określają przepisy ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej oraz przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 listopada 2015 r. w sprawie sposobu i metodologii prowadzenia i aktualizacji krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej, wzorów wniosków, ankiet i zaświadczeń.

Podstawową funkcją rejestru REGON jest identyfikowanie podmiotów gospodarki narodowej, co jest realizowane poprzez nadawanie im unikatowych numerów identyfikacyjnych.

Rejestr REGON jest na bieżąco aktualizowany na podstawie danych o podmiotach gospodarki narodowej, przekazywanych drogą elektroniczną z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, Krajowego Rejestru Sądowego, Systemu Informacji Oświatowej, Centralnego Rejestru Podmiotów Krajowej Ewidencji Podatników oraz – w przypadku pozostałych podmiotów – na podstawie wniosków zgłaszanych do właściwych urzędów statystycznych. Kompletność i aktualność rejestru uzależniona jest od terminowej realizacji ww. obowiązków.